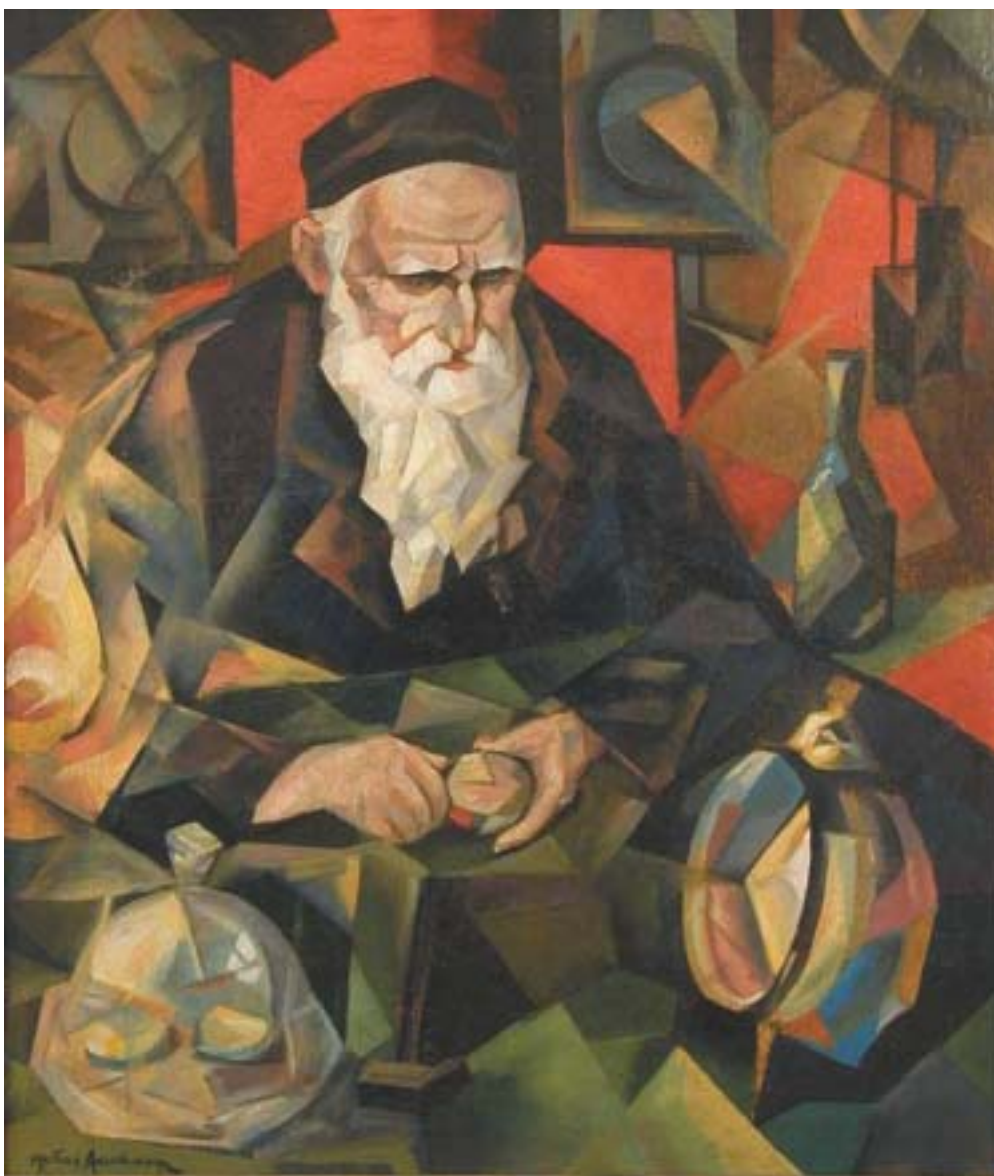


תּוֹשֵׁב הַחֹדֶשׁ  
ŠVAT  
ADAR I.  
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ  
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU



Natan Altman: *Židovský hodinář*.  
(k textu na stranách 14–15)

## TRYZNA ZA RODINNÝ TÁBOR

Předsednictvo Terezínské iniciativy zve do Pinkasovy synagogy v Praze na tradiční vzpomínkové setkání k 75. výročí vyvraždění rodinného tábora v Osvětimi-Březince. Přijďte uctít památku svých blízkých: v pátek 8. března v 10 hodin.

## ZASEDÁNÍ RADY FŽO V ČR

Poslední zasedání Rady FŽO v minulém roce se uskutečnilo 19. 12. 2018 s následujícím programem: 1/ Kontrola zápisu; 2/ Plnění rozpočtu FŽO za 3. čtvrtletí 2018; 3/ Rozpočet FŽO na rok 2019; 4/ Schválení auditorky pro audit hospodaření FŽO za rok 2018; 5/ Informace o kontrole projektu Revitalizace; 6/ Informace k transformaci přidružených organizací v liberální obce; 7/ Různé.

V době zahájení bylo přítomno 25 členů rady, zastoupeno bylo sedm obcí. Jednání řídil předseda FŽO Petr Papoušek. Program byl schválen bez připomínek.

**1. Kontrola zápisu** – kontrola proběhla bez připomínek.

**2. Plnění rozpočtu FŽO za 3. čtvrtletí 2018** – předseda FŽO konstatoval, že rozpočet FŽO je plněn rovnoměrně podle plánu. *Rada vzala zprávu o plnění rozpočtu na vědomí.*

**3. Rozpočet FŽO na r. 2019** – po projednání v prezidiu byl členům rady rozeslán návrh rozpočtu FŽO na rok 2019 v celkové výši 81 423 000 Kč. Rozhodující část rozpočtu tvoří účelové granty a dotace, které FŽO distribuuje a dále vykazuje. Například celá polovina rozpočtu – 40 000 000 Kč – jsou granty CC, které FŽO podle pevně stanovených pravidel koordinuje. Na vlastní provoz FŽO připadá 6 857 000 Kč, tedy 8,4 procenta z celého rozpočtu. Po rozpravě a drobných úpravách došlo k hlasování.

**Usnesení: Rada FŽO schvaluje rozpočet FŽO na r. 2019.** Přítomno 25 členů rady, pro 25, proti 0, zdržel se 0.

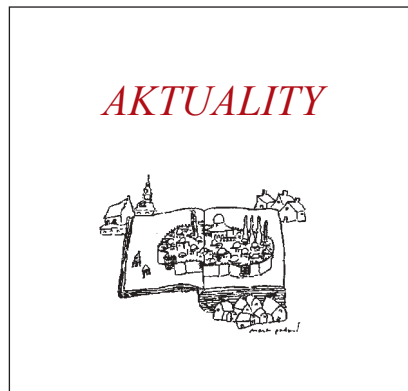
**Předložený rozpočet byl schválen jednomyslně.**

**4. Schválení auditorky pro audit hospodaření FŽO za rok 2018** – předseda přednesl návrh na jmenování ing. Prokúpkové, která se osvědčila již v minulém roce, auditorkou pro pořízení auditu FŽO za rok 2018.

Přítomno 25 členů rady, pro 25, proti 0, zdržel se 0.

**Jmenování auditorky bylo schváleno jednomyslně.**

**5. Informace o kontrole projektu Revitalizace** – červnem 2019 končí pětiletá



tá doba tzv. udržitelnosti projektu Revitalizace židovských památek ČR. Ze strany Ministerstva pro místní rozvoj ČR (MMR) proběhla v říjnu a v listopadu kontrola projektu. Při zahájení kontroly byl přítomen předseda Ing. Papoušek, manažerka projektu K. Svobodová, ekonomka FŽO Ing. Slezáková a zástupce Matany Ing. Skála.

Proběhla kontrola veškeré dokumentace, následně zástupci MMR zkontrolovali některé z revitalizovaných památek na místě podle stavební dokumentace – Mikulov, Boskovice, Polnou a Novou Cerekvi. Drobné nedostatky byly odstraněny do konce listopadu.

**Závěr kontroly:** bylo zjištěno, že je naplňován cíl i účel projektu, ke kterému se příjemce zavázal, tzn. je naplňována návštěvnost i publicita. Složka projektu je vedena řádně a přehledně.

Rada projevila uspokojení nad tímto výsledkem, předseda osobně poděkoval K. Svobodové za vedení projektu.

**6. Informace k transformaci přidružených organizací v liberální obce** – tento bod byl předložen zatím jen jako průběžná informace. K otázce transformace vystoupil předseda RK FŽO a připomněl podmínky transformace podle Statutu FŽO. Prezidium i RK FŽO se budou tímto problémem dále zabývat.

**7. Různé** – P. Papoušek informoval o přípravě přijetí definice antisemitismu v ČR, 29. ledna by měla být posouzena Poslaneckou sněmovnou a následně Senátem. jd

## PROTIÚSTAVNÍ ZÁKON

Poslanecká sněmovna schválila návrh KSČM na zdanění státních náhrad, které dostávají církve za majetek nevydaný v restitucích. Pro novelu bylo celkem 106 ze 172 přítomných poslanců. Podpořili ji zákonodárci hnutí ANO, SPD, ČSSD a KSČM. Proti hlasovalo 56 po-

slanců z řad ODS, Pirátů, KDU-ČSL, TOP 09 a STAN. Očekává se, že Senát předlohu zamítne. Dolní komora by se jí v takovém případě zabývala znovu. Federace židovských obcí, stejně jako ostatní církve, je připravena se v případě potřeby obrátit na Ústavní soud s tím, že zákon o zdanění náhrad je protiústavní a odporuje smlouvám, které stát v minulosti s církvemi uzavřel v souvislosti s majetkovým vypořádáním. jd

## ENCYKLOPEDIE JE NA SVĚTĚ

Nakladatelství Grada vydalo na sklonku roku 2018 novou knihu *Encyklopedie židovských památek Moravy a Slezska*. Je to shrnutí poznatků dané problematiky autora Jaroslava Klenovského na základě jeho téměř čtyřicetileté trvajících soustavné práce v oboru. S trochou statistiky se dá uvést, že na 400 stranách knihy formátu A4 je obsažen text o počtu jeden milion úhozů včetně mezer a přes tisíc plánek, kreseb a fotografií. Těžiště publikace představuje katalog 128 lokalit na území Moravy a Slezska, u nichž téměř tisíciletí existence židovské pospolitosti zanechalo hmotné kulturní dědictví. Doplňují jej ještě čtyři kapitoly věnované obecně historii osídlení, židovským čtvrtím, synagogám a hřbitovům, vždy uvedené přehlednou mapou a několik „obslužných“ kapitol (přehled užitých zkratk, soupis lokalit, jejich německé názvy, slovníček termínů, výběr základní literatury a webových adres). Knihu lze zakoupit ve větších knihkupectvích nebo on-line prodejem přímo u nakladatelství Grada. Cena 699 Kč. hk

## OBSAH

- Sidra na tento měsíc 4–5  
 Je tu ještě moře. A kopce – rozhovor se spisovatelem Amosem Ozem 6–7  
 Zemřel Jiří George Brady 8  
 Vznik jezdecké sochy J. Róny 9  
 V noci pozorují měsíc – švédský dokument o terorismu a antisemitismu 10–11  
 Ochrana přírody a krajiny 12–13  
 Podolí, Paříž, Petrohrad – avantgardní židovský malíř Natan Altman 14–15  
 Černí muži a bílé lilie – umělci a rozkol kvůli dreyfusádě před 120 lety 16–17  
 Roger Scruton o politické korektnosti 18  
 Recenze knihy A. Oze *Mezi svými* 19  
 Den, kdy Židé opustili Irák 20  
 Izrael: Volby mimo soutěž 21  
 Výběr z českých médií 22  
 Kalendárium 23  
 Zprávy, kultura, inzerce 24–27  
 Zprávy ze světa 28

Izraelský spisovatel Amos Oz měl velké ruce se silnými, mozolnatými prsty. Nebyly to ruce spisovatele-intelektuála, ale ruce zemědělece. Svědčily nejen o schopnosti člověka proměňovat a spoluvytvářet svět kolem nás, ale též o jeho schopnosti proměňovat a spoluvytvářet sám sebe.

Oz, vlastním jménem Amos Klausner, se nenarodil jako zemědělec. Patřil do rodu židovských intelektuálů, pedagogů a myslitelů, kteří spoluzakládali Izrael, zosobněných v postavě jeho strýce Josefa, historika a jednoho z kandidátů na prvního izraelského prezidenta.

Klausnerovi se považovali za svého druhu aškenázskou intelektuální elitu, povznesenou ve vlastních očích nejen nad arabské obyvatelstvo britské mandátní Palestiny a nad jemu kulturně příbuzné chudé sefardské Židy z Blízkého východu a severní Afriky, ale také nad socialisticky orientovanou část aškenázských přistěhovalců představovanou kibucnickým hnutím. Nehlásili se jako většina tehdejších aškenázských Židů k prvnímu izraelskému premiérovi Davidu Ben Gurionovi a Straně práce, ale k sionistickým revizionistům, Vladimíru Žabotinskému, Menachemu Beginovi a Bencionu Netanjahuovi, otci dnešního premiéra.

Po tragické smrti své matky, jejíž příběh tvoří páteř snad největší Ozovy knihy *Příběh o lásce a tmě*, Amos Klausner jako dvanáctiletý celé toto dědictví odvrhl, o dva roky později si změnil jméno na Oz (v hebrejštině odvaha) a odstěhoval se do kibucu Chulda, kde strávil dalších více než třicet let jako manuální pracovník (podle svých vlastních slov mizerný), příslušník ozbrojené ochrany kibucu, učitel a aspirující spisovatel. Zde napsal své první prózy, z nichž ta třetí, *Můj Michael*, mu přinesla věhlas doma i v zahraničí. Následovalo třicet dalších románových, povídkových a esejistických děl, která z něho udělala nejslavnějšího izraelského autora své generace a jednoho z nejznámějších světových spisovatelů.

Ačkoli Ozovy příběhy jsou povětšinou intimními dramaty lidské duše s převládající tragickou polohou, jeho veřejná aktivita byla nerozlučně spjata s izraelsko-palestinským konfliktem, základním dilematem a traumatem izraelské historie.

### ŠALOM ACHŠAV

Oz se stal jedním z nejhlasitějších představitelů takzvaného mírového tábora, usilujícího o dohodu a usmíření s Palestinci.

Spoluzakládal občanské hnutí Šalom achšav (Mír nyní) a stal se předmětem ostré kritiky izraelských šovinistů a nacionalistů, odmítajících dvoustátní řešení konfliktu. Mnozí vnější pozorovatelé ho proto pochopitelně řadili na izraelskou levicí a očekávali od něj, že se ztotožní s mezinárodní kritikou Izraele a kroky majícími trestat Izrael za pokračující okupaci palestinských území.

Skutečnost je však o něco složitější. Ačkoli Oz důsledně odmítal protiarabský rasismus a předsudky izraelské šovinistické pravice, zastával hodnoty tolerance a pro-

rá umožní oběma národům vládnout si ve vlastním státě.

Ozův realistický pohled vzrůstající měrou kontrastoval s ideologizujícím pojetím evropské levice, omezujícím se na čím dál nereálnější slogany a jednostranné požadavky a autora připravil o část popularity, které se u této skupiny těšil. Zde je zřejmě třeba hledat vysvětlení, proč už bude navždy patřit – společně s Marcellem Proustem, Jamesem Joyce, Jorgem Luisem Borgesem a Grahamem Greenem – do vybrané skupiny velkých spisovatelů, kteří nezískali Nobelovu cenu za literaturu.

## ZEMŘEL AMOS OZ (1939–2018)



Amos Oz, 2003. Foto Karel Cudlín.

jevovat empatii s osudy prostých Palestinců, také se nezastřeně hlásil k sionismu jako k vůdčí myšlence židovského národa a izraelského státu. Coby voják bojoval za právo na existenci a obranu Izraele v šestidenní i jomkipurové válce. Opakovaně hájil izraelské právo bránit se vojenskými prostředky proti agresi a teroristickým útokům.

Se stejnou naléhavostí však trval na tom, že Izrael nemůže dlouhodobě vládnout jinému národu, který si takovou vládu nepřeje. Ke konci života se stal o něco skeptičtější, pokud jde o možnost usmíření s Palestinci, ale nadále trval na možnosti praktické kompromisní dohody, kte-

### LÁSKA K PRAZE

Tak jako si Oz vytvořil svůj životopis, vytvořil si i osobnost záměrně odlišnou od vypjatě rozhádaného prostředí jeruzalémských intelektuálů, z něhož pocházel. Byl bezmezně oddán své ženě Nily a vlastní rodině. Přistupoval k druhým s pokornou laskavostí, trpělivě se podroboval obležení čtenářů i lovců autogramů, nepodléhal pokušení oplácet nenávislné veřejné útoky svých politických protivníků. Nejen povolání spisovatele, ale také tyto rysy ho spojovaly s Václavem Havlem a vedly k jejich sblížení hned při prvním setkání na světovém kongresu PEN klubu v Praze roku 1994.

Když Oz přijel do české metropole znovu v roce 2009 při příležitosti českého vydání *Příběhu o lásce a tmě*, setkali se s Václavem Havlem naposledy. Během večera, který jsme s ním strávili, Amos hovořil o svém vztahu k Praze, kde studovala i jeho maminka Faňa a odkud pocházel také jeden z jeho pozdějších učitelů, filosof Samuel Hugo Bergmann. Ať už právem či neprávem, spojoval si Prahu se světlem židovského osvícenství a emancipace, zatímco Halič a Litva, odkud pocházel jeho rod, byla pro něj spjata s temnem protižidovského útlaku a náboženskou bigotností.

Jedním z Ozových vzorů byl i jediný izraelský spisovatel, který Nobelovu cenu skutečně získal, Šmuel Josef Agnon. V jeho díle Oz obdivoval schopnost zachytit současně více rovin skutečnosti a jejího odrazu v lidské duši, schopnost „vrhat více než jeden stín“. Tuto výjimečnou schopnost měl i Amos Oz. Stíny, které vrhal, s námi zůstanou po dlouhou dobu.

MICHAEL ŽANTOVSKÝ

*Text byl původně publikován v prosinci 2018 na serveru Aktuálně.cz. Přetiskujeme jej se souhlasem autora.*



**URIM & TUMIM (paršat Tecave)**

Když Bůh v oddílu Teruma ukázal Mošemu plán stavby a zařízení přenosného svatostánku, v oddíle Tecave přechází ke kněžským povinnostem. Je však třeba si uvědomit, že židovští kohanim jsou jako služebníci Boží chápáni jako součást svatyně a jejího smyslu. Vypovídá o tom zlatý štítek na čelní straně veleknězova turbanu: Svatý Hospodinu. Připomíná ostatně i smysl *tefilin šel roš*, které si vkládáme na čelo, zatímco *tefilin šel jad* si vážeme k srdci, jak je zdůrazněno v textu *Šmá Jisrael*, který oba „domy“ tefilin obsahují.

Velekněz nosil na srdci *chošen mišpat*, štít soudu, protože soud vychází ze srdce, jímž člověk soudí, co je dobré a co zlé. *Vyplníš jej kameny ve čtyřech řadách*, které jsou vyjmenovány po třech. *A ty kameny budou dle jmen synů Jisraele, každý z dvanácti kmenů bude mít své jméno vyryto jako rytinu v pečeti. A vstupuje do svatyně, ponese Aharon vždycky ve štítu na svém srdci jména synů Jisraele k připomenutí před tváří Hospodinovou.* Tak jako jsou obětní oltář a svatostánek se svým zařízením obrazem světa, velekněz, stvořený jako člověk k Božímu obrazu, vnáší do symboliky svatyně živý smysl. Jeho hlavní funkcí je *usmířit před tváří Hospodina* za lid Izraele, jenž je srdcem světa. Tóra odděluje ležení Jisraele od vnitřního ležení Levitů a od ležení Šechiny, Boží přítomnosti v nejnvtirnější a nejsvětější svatyni svatostánku.

Ve 4. knize Tóry budou kolem svatého okrsku a ležení Levitů rozmístěny kmeny Izraele: Reuven, Šim'on a Gad jižně, Jehuda, Jisachar a Zvulun východně, Dan, Ašer a Naftali severně a Efraim, Menaše a Benjamin západně. Kmen Levi, vyňatý ke službě Hospodinu, je také rozdělen na rody Kehat (jižně), kohanim, jednu z rodin Kehatovců (východně), Merari severně a Geršom západně. Samotné artefakty svatyně jsou rovněž orientovány ke čtyřem světovým stranám: zlatý sedmiramenný svícen jižně, zlatý stůl pro dvanáct předkladných chlebů severně, západně před nejsvětější svatyní se svatou schránkou stál zlatý oltář, na němž bylo obětováno kuřidlo, a ještě hlouběji na západ byla nejsvětější svatyně se schránkou úmluvy, deskami Desatera. Východně před vchodem do svatyně byl však měděný oltář pro oběti. Čtyři řady drahých kamenů, do nichž byla vryta jména dvanácti kmenů, sledovaly podobnou myšlenku, ale s důležitým do-

## KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC



Velekněz. Repro archiv.

plňkem: *Do štítu soudu vlož ty urim a ty tumim, budou na Aharonově srdci, kdykoliv vstupuje před Hospodina, a tak bude Aharon na svém srdci vždycky nosit před tváří Hospodina soud synů Jisraele!*

Nemá smysl tu uvádět názory, co si máme pod dotyčnými *urim a tumim* představovat, důležitá je jejich funkce: Bůh jejich pomocí dával nebo také nedával prostřednictvím velekněze Izraeli odpověď na závažnou otázku, jak se má v dané situaci zachovat. O tři tisíce let později napsal safedský učenec Josef Karo právní kodex *Šulchan aruch* (Prostřený stůl), rozdělený na čtyři části: Orach chajim (Stezka života), Jore dea (Učitel vědění), Even ha-ezer (Kámen pomoci) a Chošen mišpat (Štít soudu). Převzal toto rozdělení ze staršího díla rabína Jakoba, syna rabiho Ašera, nazvaného podle čtyř řad kamenů veleknězova *chošen mišpat* se jmény dvanácti kmenů Jisraele *Arba turim*, Čtyři řady. V době exilu, po zničení obou chrámů, tak učenci poskytli lidu Izraele v exilu štít na jeho srd-

ce, aby v něm mohl vyhledat odpověď na otázku, jak má plnit příkazy Tóry v dané situaci. Stezka života shrnuje halachu, týkající se každodenních povinností, modliteb a svěcení šabatu a svátků. Jore dea poskytuje halachot o dovoleném a zakázaném v řadě oblastí, při rituální porážce, v záležitostech kašrutu, období ženské nečistoty, úroků, slibů, setby a záležitostech posledních věcí člověka a truchlení po něm. Even ha-ezer, jak naznačuje již titul, upomínající na stvoření ženského protějšku jako pomoci, shrnuje halachu pojednávající rodinné právo, svatby, rozvody a manželství. Konečně čtvrtý díl, Chošen mišpat, jako by v něm bylo jádro celého kodexu, je halachou povinností soudců, práce rabínského soudu a problematiky občanského a majetkového práva.

V *Pirke avot* 1,1 se praví, že *mužové velkého společenství řešili tři věci: Bud'te opatrní v soudu, ustanovte mnoho žáků a učinite oplocení Tóře.* A když pražský Maharal ve svém komentáři *Derech chajim* vysvětloval první z nich, napsal: *Soudnictví není jako slova Tóry, poněvadž soudnictví je samo o sobě a slova Tóry jsou sama o sobě a konání příkazů je samo o sobě. Soudnictví se neobejde bez pochopení kořene principu soudu, aby nebyl odsouzen nevinný a provinilec nebyl shledán nevinným. A tato věc (tj. soud mezi dvěma lidskými bytostmi) je závislá pouze na názoru srdce, až soudce dosáhne hlubiny soudu. A to nelze zahrnout do slov Tóry obecně, poněvadž soudnictví záleží pouze na názoru srdce, a každá záležitost mezi člověkem a jeho bližním nemůže být v Tóře napsána.* A dále: *Soud závisí pouze na názoru a v moudrosti stojí nejvýše, jak říkali v Talmudu (Baba batra 175 b): V moudrosti nemá těžšího oboru než majetkové spory, kdy ve snaze se nemýlí a být obezřetný jsi odkázán na názor srdce.* Právě proto však Hilel učil, že *příkaz chovat ve svém srdci lásku k bližnímu je základní princip Tóry, k němuž je celá zbývající Tóra komentářem, kterému je třeba se učit.* To už se netýká elit národa, ale každého v Izraeli. Bůh je svorníkem všech, ale neopakuje se. Proto Hilel na závěr zdůraznil, že *tvůj bližní je jako ty.* Podobá se ti, jako se ty podobáš svému Stvořiteli, a když se ve svém srdci soudíš s druhým, hledej v něm proto svůj *chošen mišpat* a v něm své *urim a tumim*.

A nejinak tomu bylo i s *ha-urim* a *ha-tumim* v náprsníku, poněvadž jsou psány s určitým členem, aniž by jako v jiných případech bylo detailně popsáno, jak mají být udělány. **EFRAIM K. SIDON**

## PROČ SI CENÍME TOHO, CO JSME SAMI VYTVOŘILI

**Truma (2M 25,1–27,19)**

První věc, kterou Židé vytvořili v pouštní divočině, byl miškan, svatostánek, a jeho stavba znamená ve vyprávění o exodu z Egypta bod obratu. Dosud veškerou práci dělal Hospodin. Uvalil na Egypt morové rány, vyvedl národ z otroctví na svobodu, rozdělil moře a převedl pronásledované na souš, daroval jim jídlo z nebe a vodu ze skály. A Židé – kromě chvály obsažené v Písni moře – si toho nijak nevážili. Stěžovali si. Reptali. Chtěli se vrátit.

Nyní uložil Hospodin Mojžíšovi, aby se dělo něco jiného. Místo aby vše vytvářel on, nařídil, aby Židé něco udělali pro něj. Sám to ale nepotřeboval, nemusel mít na zemi určitý svatostánek, neboť mu patří celý svět. Svatostánek potřebovali Židé, kvůli sobě a své sebeúctě.

Bůh dal Izraelitům možnost, aby něco vytvořili vlastníma rukama, něco, čeho by si vážili, právě proto, že to vytvořili sami. Svým dílem mohl přispět každý, kdo chtěl, tím, co měl. Lidé mohli dávat „zlato, stříbro a měď, vlnu modrou, purpurovou a karmínovou, lněné vlákno a vlnu z koz, červené kůže beranů, kůže tachašů a akáciové dřevo, olej do svícnu, vonné byliny pro olej pomazání a vonné kuřidlo, onyxové kameny a kameny k vsazení na zástěru a do štítu.“ (2M 25, 3–7) Někteří poskytli svou práci, zručnost a dovednost. Příležitost dostali všichni, nejen elita, každý muž a každá žena.

Poprvé Hospodin neřádal jen to, aby následovali jeho sloup mraku a sloup ohně nebo aby poslouchali jeho zákony, ale i to, aby se sami stali tvůrci. A protože do stavby vložili svou práci, energii a čas, vložili i něco ze sebe samých.

Je to převratná myšlenka. Největší dar, který lze lidem dát, je možnost tvořit. Dáváme jim tak důstojnost, víru v to, že sami něco dokážou. Je to jediný dar, kdy se obdarovaný sám stává tím, kdo dává. Hospodin daroval lidem možnost prohlásit: „Pomohl/a jsem postavit dům pro Hospodina.“ Stvořitel světa jim poskytl příležitost, aby byli sami stvořitelé, aby byli jeho partnery.

Úsilí, které do něčeho vkládáme, nemění jen předmět naší snahy, mění i nás. A čím větší úsilí musíme vynaložit, tím hlubší cit k našemu výtvaru chováme.

*Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.  
Biblické citáty jsou převzaty z překladu rabína E. K. Sidona.*

## BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – únor 2019 – švat/adar I. 5779

### Staronová synagoga

|        |        |  |                            |
|--------|--------|--|----------------------------|
| 1. 2.  | pátek  | večerní bohoslužba   | 16.37 hodin                |
| 2. 2.  | sobota | <b>MIŠPATIM</b> 2M 21,1–24,18<br>hf: Jr 34,8–22; 33,25–26<br>mincha<br>konec šabatu                | 16.20 hodin<br>17.49 hodin |
| 5. 2.  | úterý  | <b>1. den Roš chodeš adar I.</b>   |                            |
| 6. 2.  | středa | <b>2. den Roš chodeš adar I.</b>   |                            |
| 8. 2.  | pátek  | večerní bohoslužba   | 16.49 hodin                |
| 9. 2.  | sobota | <b>TRUMA</b> 2M 25,1–27,19<br>hf: 1Kr 5,26–6,13<br>mincha<br>konec šabatu                          | 16.30 hodin<br>18.00 hodin |
| 15. 2. | pátek  | večerní bohoslužba   | 17.01 hodin                |
| 16. 2. | sobota | <b>TECAVE</b> 2M 27,20–30,10<br>hf: Ez 43,10–27<br>mincha<br>konec šabatu                          | 17.40 hodin<br>18.10 hodin |
| 19. 2. | úterý  | PURIM KATAN  |                            |
| 20. 2. | středa | ŠUŠAN PURIM KATAN  |                            |
| 22. 2. | pátek  | večerní bohoslužba   | 17.13 hodin                |
| 23. 2. | sobota | <b>KI TISA</b> 2M 30,11–34,35<br>hf: 1Kr 18,1–39<br>mincha<br>konec šabatu                         | 16.50 hodin<br>18.22 hodin |
| 1. 3.  | pátek  | večerní bohoslužba   | 17.25 hodin                |
| 2. 3.  | sobota | <b>ŠABAT ŠKALIM</b><br><b>VAJAKHEL</b> 2M 35,1–38,20<br>hf: 2 Kr 12,1–17<br>mincha<br>konec šabatu | 17.00 hodin<br>18.33 hodin |

*V sobotu a svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.*

*Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.*

### Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,*

*mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

### Jeruzalémská synagoga

*Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.50 hodin.*

*Večerní bohoslužby se zde konají 1. 2. v 16.37 hodin*

*a 15. 2. v 17.01 hodin.*

*Vyjma uvedených se zde večerní bohoslužby nekonají.*

### Bejt Simcha

*Kabalat šabat každý pátek od 18.30 hodin.*



# JE TU JEŠTĚ MOŘE. A KOPCE

Rozhovor s izraelským spisovatelem Amosem Ozem

*Izraelský spisovatel a mírový aktivista AMOS OZ (4. 5. 1939 Jeruzalém–28. 12. 2018 Tel Aviv) žil od mládí v kibucu Chulda. Když mu vyšly první povídky, kibuc ho vyslal na Hebrejskou univerzitu v Jeruzalémě, kde studoval filosofii a literaturu. Zúčastnil se dvou arabsko-izraelských válek, šestidenní (1967) a jomkipurové (1973). Byl významným představitelům izraelského mírového hnutí Mír nyní (Šalom achšav). V letech 1969–1970 působil na Univerzitě v Oxfordu, později přednášel na Hebrejské univerzitě a na školách v USA. Od roku 1986 žil v městě Arad, vyučoval na Ben Gurionově univerzitě v Beerševě.*

*Jeho prozaické a esejistické dílo bylo přeloženo do třiceti jazyků a za svou literární tvorbu a politickou činnost získal řadu ocenění a vyznamenání, mj. Mírovou cenu německých knihkupců, Francouzský kříž rytíře čestné legie, Brennerovu cenu za literaturu, cenu Prix Femina Étranger a nejvyšší ocenění své země – Izraelskou cenu za literaturu. Roku 2013 dostal i Cenu Franze Kafky.*

*Od devadesátých let vychází hojně i v českých překladech: romány Černá skříňka, Fima, Panter ve sklepe, Můj Michael, Jidáš, Jak vyléčit fanatika; výběr z esejů a publicistiky Mír, láska a kompromis; novela Až do smrti; kniha, kterou napsal se svou dcerou Faniou o vztahu židovského národa a jazyka Židé a slova. Již dvakrát vyšla jeho vzpomínková próza Příběh o lásce a tmě. Na únor plánuje nakladatelství Paseka vydání knihy s názvem Mezi svými (viz str. 19).*

*Několikrát navštívil Českou republiku, zúčastnil se Festivalu spisovatelů. Právě při této příležitosti, roku 2003, byl pořízen následující rozhovor (původně otištěný v Rech 5/2003 pod názvem Do Prahy jsem nikdy nepřijel poprvé), jež přetiskujeme v mírně krácené podobě. Většina Ozových výroků zůstává bohužel stále aktuální.*

**Pane Ozi, do Prahy jste byl pozván na Festival spisovatelů, většina otázek se však týkala politické situace na Blízkém východě. Je to pro vás obvyklé?**

Stává se to. Dokonce se mi stává, že čtenáři si vykládají politicky i mé knihy. Myslím, že to je osud spisovatelů, kteří píšou v těžce zkoušených zemích. Lidé

pak hledají politický výklad všude. Já nemám rád politickou alegorii, mám rád povídky a romány, příběhy, postavy, ale nemohu ovlivňovat, co si čtenáři myslí. Když si sednu v Jeruzalémě do taxíku, řidič mi začne vykládat, jak by se měla chovat ta či ona postava v mé knize. Někdy mám pocit, že lidé ani tak nechtějí číst knížky, spíš v nich hledají určité poslání, shrnutí, vyjádření myšlenky, kterou chtějí slyšet. Je to trochu obsese.

**Váš román Můj Michael vyšel v Egyptě. Jak tam byla kniha přijata?**

Rozporně. Někteří recenzenti ji chválili, ale našli se takoví, kteří se rozčílovali, jak mohla v Egyptě vyjít knížka, v níž jsou Izraelci zobrazováni jako normální smrtelníci, kteří třeba splácejí hypotéku – taková kniha prý Arabům škodí. Mám informace, že mé knihy vycházejí v některých arabských zemích v samizdatu, což mě těší, protože to znamená, že si našly cestu ke čtenářům i přes legální překážky a že vedu nepřímý dialog s lidmi v arabském světě. A o to se snažím.

**Velkým tématem vašich knih je fanatismus. Svou knihu Až do smrti jste nazval „srovnávací studií fanatismu“. Zachycujete v ní jednak protizhidskou nenávisť křesťanského křižáka a jednak pocity Žida v moderním Izraeli, který neustále očekává zničení Státu Izrael. Je člověk tohoto typu už minulostí, nebo se takové pocity vracejí v každé generaci?**

Domníváte se, že fanatismus je generační problém? Ten neodchází s časem, je velmi rozšířený, v Izraeli i v Evropě. Všude se lidé chovají jako chodící vykřičníky, mají svou představu, jak vyřešit problém, jak druhé poučit a změnit, a přitom se vůbec nezajímají o to, co si ti druzí myslí. Mají svého ďábla, kterého chtějí vymýt, a tím ďáblem mohou být Židé nebo Arabové nebo Američané. To je základ fanatismu. Ale bojím se, že tento problém se nedá vyřešit silou, na to je příliš zákeřný a rozpínávací.

**Jste zastáncem dvoustátního řešení izraelsko-palestinského konfliktu. Existují body, u nichž byste nestrpěl kompromisy?**

Nikdy bych nestrpěl kompromis v otázce, v níž by se rozhodovalo o bytí, či nebytí izraelského státu. Nelze učinit kompromis mezi lidmi, kteří tvrdí, že Izrael musí být zničen, a lidmi, kteří tak jako já zastávají názor, že Izrael musí existovat. Pokud by se měli do Izraele vrátit palestinští uprchlíci z roku 1948 a jejich děti, řekl bych ne, protože by to nebyl kompromis, ale kapitulace! Znamenalo by to, že Palestinci budou mít dva státy a Izraelci žádný. Kompromisem nerozumím, že musíme podepsat každý papír, s nímž Arabové přijdou. Myslím ale, že je nutné, abychom zkusili žít jako dvě samostatné jednotky na



Autogramiáda v již neexistujícím Knihkupectví Fišer. Foto G. Grataour, 2009.

jednom území, jako manželé po rozvodu, kdy oba vědí, co komu patří a co ne, kam kdo smí vstoupit a kam ne.

**Jaké největší překážky stojí v cestě tomu, aby obě strany mohly pokračovat v mírovém jednání?**

Palestinská strana musí zastavit teroristické útoky, sebevražedné atentáty proti nevinným civilistům. Izraelci pak zmrazit výstavbu osad na okupovaných územích. Palestinci musí řešit náš problém, tím je bezpečnostní situace, a my zase jejich – tím je utrpení, život v ponížení.

**Jak si vysvětlujete skutečnost, že západoevropské země straní palestinské straně a že podpora Izraele je velmi nízká? Může to být podle vás způsobeno i kompenzačními procesy pro lidi perzekvované za šoa, věčné vyrovnávání se s minulostí?**

Neoblíbenost Izraele souvisí se současnou nepopularitou Spojených států. Jenže část evropské levice a západoevropské



mírové hnutí nejprve doslova vehnaly Izrael do náruče Ameriky tím, že Izraeli odmitly přiznat jakoukoli pomoc, či dokonce právo na spravedlivé řešení jeho problémů s Palestinci. Teď se tytéž státy úžasně rozčilují, že naším největším partnerem je právě Amerika. Když vidím současné mírové demonstrace, které se konají v Paříži, Londýně, Frankfurtu a na mnoha dalších místech, mám rozporuplné pocity. Když roku 1991 probíhala první válka v Zálivu, na Izrael, který se války vůbec neúčastnil, přšely irácké rakety a byly zamířené úmyslně na civilní cíle. Tehdy se v západní Evropě nekonala jediná mírová demonstrace! Jediný protest s transparenty „Zastavte bombardování“! Je jasné, že evropské mírové hnutí v Evropě situaci zjednodušuje. Míroví demonstranti se holedbají tím, jak nesnášejí McDonald's, Hollywood, ale když dojde na mezinárodní konflikty, rázem nabízejí hollywoodský přístup. Chtějí vidět, kdo jsou dobří chlápíci a kdo ti špatní, poplivat ty špatné, zademonstrovat si pro ty dobré, a pak jít spokojeně spát. Jenže v Izraeli se neodehrává hollywoodská verze tragédie, je to tragický spor mezi dvěma stranami, z nichž obě mají pravdu. Tomu představitel mírového hnutí nerozumějí, nebo rozumět nechtějí.

Křesťanské svědomí, dědictví holocaustu, to jsou příliš temné a tíživé otázky. Je to určitě vážný problém, ale nechci přijímat hollywoodský přístup a odbýt ho pár větami. O takových otázkách se píší knihy, nemluví se o nich v rozhovorech.

### **Dlouhá léta jste pobýval v kibucu. Co vám tato zkušenost dala?**

Třicet let, jež jsem strávil v kibucu, byla nejlepší univerzita, v níž jsem studoval. Všechno, co vím o lidské povaze, jsem se naučil v kibucu. Kibuc je vlastně malá vesnice; v tom mém žilo asi sto rodin a já měl příležitost znát osobně, téměř intimně, tři sta nebo čtyři sta naprosto různých lidí. Nejen intelektuály nebo vědce, především obyčejné lidi. Mohl jsem je sledovat po dvě generace, takže jsem viděl, jak pracují geny, jak se rodiče a děti od sebe odlišují. V kibucu jsem také pochopil, že všechny změny, všechna sociální zlepšení, se dají uskutečnit jedině tak, že se lidé domluví, nikoli tak, že je prosazuje malá „vševědoucí“ skupina.

### **Jaký je svět dnešních kibuců?**

Základní idea kibuců je dnes v hluboké krizi. Spoustě lidí, především přistěhovalcům

z bývalého Sovětského svazu, se ježí vlasy na hlavě, když slyší o čemkoli, co v sobě má socialistické prvky. V dlouhodobé perspektivě si ale myslím, že kibucy svou šanci mají, že jejich myšlenka – dobrovolná práce pro celek, společenství založené na vzájemné důvěře – je dobrá. Pořád existují lidé, jejichž hlavním životním cílem není zbohatnout, kteří se chtějí věnovat ostatním, sobě.

### **V mnoha rozhovorech jste řekl, že nejste náboženský člověk. Znamená to, že jste nevěřící?**

Řekl jsem, že nejsem typ člověka, který chodí do synagogy. Pro mě není judaismus jen náboženství, je to civilizace, dědictví tvořené kulturou, tradicí, etikou, estetikou, literaturou, uměním a především jazykem. Jsem zakotvený v židovské kultuře, žiji v hebrejsky mluvící zemi, v židovské vodě, synagoga mi nechybí. Chápu ovšem, že Židé mimo Izrael si potřebují vyjasnit svou identitu a vztah k náboženství je pro ně důležitý.

### **Existuje kvalita tradičního židovství, která je součástí života moderních sekularizovaných Izraelců?**

Samozřejmě. Myslím, že Izrael je hodně židovská země. Je to skeptická, věčně a vášnivě argumentující židovská společnost. A tuhle vlastnost považují za velmi židovskou. Sklon argumentovat, zpochybňovat názory druhého, je obsažen už v Talmudu, ve středověké literatuře, v chasidských příbězích – každý v nich chce být rabínem a nikdo žákem, lidé se dohadují mezi sebou, se samotným Bohem. Pro mě je tahle jiskra, tahle pulzující hlučnost a živost židovštější než všechny synagogy, které vypadají jako muzea a lidé v nich opakují stále totéž.

Mimochodem, v Izraeli každý o každém tvrdí, že není dobrý Žid. Připomíná mi to vtip o tom, jak v Izraeli přistáli etiopští Židé. Celá kile s rabínem seděla v letadle. Rabín se podíval ven a vykřikl: „Vracíme se, tohle není žádná židovská země, všichni jsou tu bílí!“

### **Jaká je tedy podle vás budoucí podoba judaismu v Izraeli?**

Řekl bych, že to bude spíše jeho sefardská forma, která je citová, hlučná, sponánní. Ale těžko předvídat budoucnost.

### **Kdy přišli vaši rodiče do Izraele?**

V polovině třicátých let z východní Evropy. Obdivovali evropskou kulturu, hovořili rusky, polsky, také německy a anglic-

ky, ale se mnou jen hebrejsky. Bránili tomu, abych se učil jejich jazyky, protože si mysleli, že by mi to přineslo neštěstí.

### **Pane Ozi, jaký je váš vztah k Česku, k Praze? Setkal jste se v Izraeli s lidmi, kteří odtud pocházejí?**

Znám nebo znal jsem spoustu zajímavých lidí, kteří přišli do Izraele z Čech. Především profesora Davida Flussera, to byl báječný člověk. A když jsem před čtyřiceti lety studoval filosofii na Hebrejské univerzitě, učil mě profesor Hugo Bergmann, bývalý spolužák a přítel Franze Kafky. Bylo to úžasné, že jsem mohl naslouchat a klást otázky člověku, který chodil do školy s Kafkou! Takže mi připadá, že do Prahy jsem nikdy nepříjel poprvé, že jsem ji znal z literatury, z vyprávění. Vaše země, vaše město mi nikdy nebyly cizí.

### **Vaše poslední kniha *Totéž moře se od předchozích velmi odlišuje: básnickou formou, uvolněností, apolitičností.***

Mimo jiné jsem v ní chtěl vyjádřit, že tragédie a komedie už pro mě nejsou dvě odlišné planety, že to je jedna a tatáž. Pokusil jsem se v ní setřít hranici mezi poezií a prózou a také mezi literaturou a hudbou; chtěl jsem napsat příběh, který by zpíval a tančil, nejen vyprávěl.

### **Ve srovnání s vaší dosavadní tvorbou je nezvykle osobní...**

Možná jsem se jejím prostřednictvím chtěl zbavit i tíhy z politické situace, z obavy, aby se i ze mě nestal chodící vykřičník. Chtěl jsem vyjádřit, že kromě všech problémů, které v Izraeli máme a které jsou nesmírně složité a důležité a vůbec je nechci zlehčovat, je dobré si uvědomit, že tu je ještě moře. A kopce.

Alice Marxová

\*\*\*

Roku 2003 jsme přinesli i ukázkou z této knihy, zachycující situaci v rodině, v níž zemřela matka a zůstali po ní manžel a dospělý syn. Na paměť autora přetiskujeme úryvek s názvem *Olivy* (překlad z angličtiny am):

*Chut' velkých oliv máčených v oleji se stroužky česneku, bobkovým listem, citrónem a solí někdy vykouzlí / dech dávných časů: pukliny ve skalách, kozy, stín, zvuk píšťal, / nápěv, jímž zněl prvotní svět. Chlad sklípku, domek / ukrytý ve vinici, zahradní chatrč, krajíc tmavého chleba / a voda ze studny. / Jsi odtamtud. Zabloudils. / Tady je exil. Až přijde smrt, / položí ti svou zkušenou ruku na rameno. / Pojď, je čas jít domů.*

## NEOBACET SE K LIDEM ZÁDY

*V lednu zemřel v Kanadě Jiří George Brady*

V kanadském Torontu zemřel 11. ledna v jednadředesáti letech Jiří (George) Brady. Člověk, který přežil holokaust, po válce odešel přes Rakousko do Kanady, vybudoval si tam postavení jako podnikatel a byl potom schopen i ochotně pomáhat dalším emigrantům z Československa, kteří do Kanady přicházeli po roce 1968.

Mnozí mají ještě v paměti sbírku, kterou v Kanadě zorganizoval v roce 1990 s cílem pomoci obnoveným *Lidovým novinám* (vybralo se 100 000 dolarů, za které si noviny opatřily moderní tiskařské stroje), jiní si ho pamatují jako aktivního obhájce lidských práv, a většina také jako člověka, který poskytoval autentické a konkrétní svědectví o osudu Židů během druhé světové války. Příběh jeho sestry Hany, jejíž kuřák se z Terezína dostal do Japonska na výstavu *Holokaust viděný dětskýma očima*, se stal se pro mnoho dětí na celém světě symbolem i cestou k pochopení toho, co dnes nazýváme šoa – také díky dokumentárnímu filmu i knize kanadské novinářky Karen Levineové (přeložené do čtyřiceti jazyků), které Hanin krátký život ukončený v Osvětimi zachycují. I na nich měl Jiří Brady nemalý podíl.

### Z NOVÉHO MĚSTA DO OSVĚTIMI

Narodil se v židovské rodině 9. února 1928 v Novém Městě na Moravě. Rodiče měli na náměstí dům, v přízemí koloniál a před ním malou benzinovou pumpu. Jiří se svou o tři léta mladší sestrou prožíval na malém městě bezstarostné dětství, možná tak nějak, jak o něm píše Karel Poláček v knize *Bylo nás pět*. To dětství ale ukončila válka a nacistická perzekuce Židů. Brady o tom v jednom rozhovoru říká: „Matku zavolali na gestapo v Jihlavě, odtud ji poslali do tábora v Ravensbrücku. Strávila tam rok a půl, pak ji zabili v Osvětimi. Starala se o nás i z vězení. Také nám posílala srdíčka z rozžvýkaného chleba a v nich vyryté naše monogramy. Ani po sedmdesáti letech se nerozpadla, máme je doma schovaná. Otce pak zavřeli a dlouhý čas drželi na gestapu v Jihlavě, za heydrichiády ho poslali do Osvětimi a do dvou týdnů zemřel. My jsme asi půl roku bydleli u strýce, katolíka. Pak přišlo nařízení, že

musíme do Terezína. Cestou tam jsme oslavili jedenácté narozeniny mé sestry Hany.

Stal jsem se tam instalatérským učedníkem. Měli jsme tam štěstí, že jsme měli dobrého vedoucího, který nám dal volnost uspořádat si povinnosti podle sebe – kdo půjde pro jídlo, kdo bude uklízet, starat se o nemocné. Jeden z chlapců, Petr Ginz, se rozhodl, že budeme vydávat časopis, jmenoval se *Vedem*, nakonec to bylo asi osm set strá-



Foto Filip Jandourek.

nek. Naše skupina v Terezíně měla asi čtyřicet hochů, průběžně nás posílali transportem do Polska. Dohromady se nás ve skupině vystřídalo sto, přežilo nás patnáct. V Terezíně jsem byl přes dva roky, pro staré lidi to tam bylo těžké – bylo málo jídla, ještě ho dávali nám s tím, že jsme mladí a máme budoucnost –, ale Osvětim, to se nedá představit. Tam se vás snažili zabít – a většinu zabili.“

### PŘEŽIVŠÍ

Jiří Brady, na rozdíl od svých rodičů i malé sestry, Osvětim přežil. Přežil i pochod smrti, ze kterého se mu podařilo uprchnout a přes Katovice, Lvov a Podkarpatskou Rus se vrátil domů. Jenomže jako jediný z celé rodiny. Odešel do Prahy, navštěvoval obchodní akademii, ale v roce 1949 se vydal na cestu.

„Když přišli komunisti, nechtěl jsem žít v dalším totalitním systému, chtěl jsem vidět svět. Rodinu jsem ztratil, tak jsem myslel, že začnu někde jinde. Českoslovenští komunisté tehdy ještě byli zadobře s Izraelem, tak pouštěli pět tisíc lidí oficiálně na hromadný pas do tohoto nově vzniklého státu. Já jsem se přihlásil, i když jsem neměl zájem do Izraele jet. Když vlak zastavil ve Vídni – pro vodu, uhlí nebo nevím přesně co – vyskočil jsem. Žil jsem skoro rok ve Víd-

ni, pak jsem přešel z ruské okupační zóny Rakouska do americké, do Salcburku. A pak byl výběr – Kanada, Austrálie nebo Nový Zéland. Psal jsem dědečkovi bratrovi do Ameriky, ale on řekl, že mi kvůli kvótám nemůže pomoci. Ale také jsem zjistil, že další dědečkův bratr s rodinou žijí v Torontu.“

### ŘÁDY A NEŘÁDY

V Kanadě našel Jiří Brady nový domov, přátele i ženu, založil firmu, narodily se mu děti... Do Československa a potom Česka se po sametové revoluci vracel často, a kde mohl, snažil se, jak bylo jeho stylem, pomáhat. Jak to sám formuloval: „Osvětim mě naučila neobracet se k lidem zády.“

Brady je držitelem Záslužného řádu SRN a dvou dalších vyznamenání, jednoho britského a jednoho z kanadské provincie Ontario. S jiným řádem, který mu nakonec udělen nebyl, je spojená kauza, která přinesla Bradymu sympatie a uznání i od lidí, kteří o něm do té doby mnoho neslyšeli. Jiří Štefek ji ve svém komentáři pro *Reflex* z 13. ledna shrnul takto: „Tento podnikatel českého původu a pamětník holokaustu vešel do celonárodního povědomí především v roce 2016, kdy měl údajně od prezidenta Miloše Zemana dostat státní vyznamenání. Jelikož se však jeho synovec z druhého kolene, tehdejší ministr kultury Daniel Herman, v onom čase sešel s dalajlamou, z udělení metálu nakonec sešlo. Zeman pak tvrdil, že nikdy žádné vyznamenání pro Bradyho neschválil. Celá záležitost poté dostala typickou zemanovskou absurdní pachutí, kdy hlava státu místo noblesy a nadhledu nechala projevít své tradiční vlastnosti, jako je pohrdání lidmi, zášť a provinčnost toho nejhrubšího zrna.“

„Kauza s vyznamenáním-nevyznamenáním nebyla pro mě nikdy nic na překonání, byla to spíš úleva, že nejsem v situaci, kdy bych měl přijmout vyznamenání z rukou člověka, kterého si nevážím,“ odpověděl loni v únoru Brady na dotaz, zda se už přes tehdejší události přenesl.

Řády a medaile koneckonců nejsou v životě zdaleka to hlavní. Nad všechna vyznamenání je koruna dobrého jména, a ta Jiřimu Bradymu po právu patřila a patří. (jd)

(S použitím částí rozhovoru Jana Wirnitzerera s J. Bradym z října 2016.)



## ODVAHA, ODHODLÁNÍ, KURÁŽ!

*Vznik jezdecké sochy na fotografiích Aleše Formánka*

Co je to odvaha, jakou má povahu a smysl, takovou otázku si musel jistě položit Jaroslav Róna, když se rozhodl zúčastnit se soutěže vyhlášené městem Brno na jezdeckou sochu markraběte a rytíře Jošta. Nelehkou soutěž vyhrál, zakázku získal, socha s názvem *Odvaha* dnes už stojí na náměstí před Moravskou galerií a je součástí života moravské metropole. Vznik sochy – od modelu až po instalaci – podrobně dokumentuje objemný soubor fotografií Aleše Formánka vydaný ve stejnojmenné knize *Odvaha*.

Pro sochu a stejně tak i cyklus fotografií je důležitá chronologie, neboť odvaha zde není chápána jako náhlé rozhodnutí, gesto, ale jako jistý proces, kontinuita jednání směřujícího k činu. Za odvahou či kuráží stojí totiž práce a spolupráce, dlouhodobé úsilí dát věci tvar, zhodnotit všechny přípravné kroky a dospět k přesvědčivému dílu. To platí jak o sochaři Jaroslavu Rónovi, tak i o fotografovi Aleši Formánkovi. Výsledek soutěže byl vyhlášen v roce 2012, v roce 2013 se rodil hliněný model, v roce 2014 vznikala sádrová forma a v roce 2015 se konečně přikročilo k odlití jezdce do bronzu. Práce a starosti ale nekončí, ještě je třeba zajistit náročný odvoz na místo a instalaci sochy. Formánkova kniha zachycuje celou historii včetně slavnostní vernisáže a vystoupení bubeníků. Kniha je uzavřena a vytištěna těsně před Vánoce roku 2017, do rukou zájemců se dostala až v roce 2018.

Jaroslav Róna je sochař moderní, což ale neznamená, že nectí tradici, právě naopak, zajímá se o historii, čerpá z ní poučení i nápady. Často se lidé diví, proč má Joštův kůň tak dlouhé nohy, ale i pro ně

nalezl Róna jistou inspiraci v renesančním sochařství. V rozhovoru pro *Babylon* (4/2017) Róna říká: „Když jsem byl v Luce, kde je v interiéru na zdi socha



svatého Martina na koni, jak se dělí o svůj plášť se žebřákem, byl to moment, kdy jsem se rozhodl, že natáhnu nohy koně sochy Jošta, protože kůň svatého Martina má pod nohama dva nosníky,



Práce na sádrovém modelu v ateliéru. Foto Aleš Formánek.

kteří jakoby prodlužují jeho nohy a vytvářejí mu taková obří kopyta.“ Téma samo vytáhlo nohy do výšky, Jošt vyrostl právě díky Rónovu přesvědčení „jít do boje“, být se za své neobvyklé dílo. Tradiční sochy italských kondotierů zdůraz-

ňují fyzickou sílu, Róna ale pojal téma spíše psychologicky jako vnitřní rozhodnutí. Není to tedy oslava válečníka, ale bojovníka. Rónův zápas je především o rytířské ctnosti a statečnosti a odvaze.

Fotografie Aleše Formánka sledují vznik sochy jako autentický příběh, který má svůj počátek, svůj děj, své vrcholy i drobné detaily a také své finále. Je šťastné, že cyklus není „barevnou reportáží“, ale černobílou uměleckou monografií se snahou co nejvíce se přiblížit principům řemesla, práce a Rónově tvorbě. Už jen samotná přípravná konstrukce z drátů a trubek je sochou, za kterou by se nemusel stydět leckterý modernista. Fotografie ukazují náročnost technologických postupů, práci na hliněném modelu, sádrové a pískové formě a nakonec i odlití do bronzu, ušlechtilého a tradičního materiálu. Řemeslo je doslova monumentalizováno, bez šikovnosti lidských rukou a zkušenosti spolupracovníků – štukatérů, bronzářů, cizelérů – by socha nevznikla. Dá se říci, že hlavním motivem je přece jen socha a nikoli autor díla a jeho spolupracovníci, ti všichni jen doplňují scénu, ale nepózuji. Jen výrazy tváře odhalují občas okamžiky napětí i okamžiky radosti.

Róna sám sebe považuje za postmoderního symbolistu, má rád hladké tvary a do své tvorby nechává vstupovat podvědomí a sny. Lépe to snad říci ani nelze, fotokniha *Odvaha*, tento putavý příběh, je toho dokladem.

Na obálce knihy není kupodivu celkový pohled na sochu, ale fotografie ležící koňské hlavy odlité v bronzu. Samostatný objekt je v tomto případě výmluvnější než celek, hlava koně

je esencí tvarů, vášně, odvahy. Hle, umění! Dodejme, že práce a odvahy je nám třeba v umění i v životě. Přetrvávají jen hodnoty, hmatatelná díla a výsledky, nikoli jednoduchá efektní gesta.

JOSEF KROUTVOR

# V NOCI POZORUJÍ MĚSÍC

## Švédský dokument o terorismu a antisemitismu

Režisérská dvojice **JOANNA HELANDEROVÁ** a **BO PERSSON** pojmenovala svůj dokument z roku 2016 poeticky *A v noci pozorují měsíc* (*Watching the Moon at Night*), což je citát z veršů polské básničky Wisławy Szymborské, které v něm zaznívají. Prostřednictvím výpovědí známých i neznámých osobností se tvůrci rozhodli zachytit, jak antisemitismus a terorismus zasahují do našich životů, do života moderní společnosti. Zaměřují se na pachatele zla, ale hlavně na oběti. Své náměty čerpali v Izraeli, v Evropě, v Čechách, v Alžírsku, celkem v šesti zemích. V dokumentu hovoří ti nejpovolanější (několik z nich už bohužel není mezi námi): historik Walter Laqueur, filosof André Glucksmann, odborník na antisemitismus Robert Wistrich, spisovatel Vladimír Bukovskij, novinář Konstantin Gebert. Tedy ti, kdo přežili nacistickou či komunistickou totalitu a tyto zkušenosti ovlivnily jejich směřování jako historiků, filosofů, pedagogů či politiků a publicistů. Mluví v něm jak židé, tak křesťané a muslimové: izraelský sportovec, který přežil masakr na olympiádě v roce 1972; Španělka, které teroristé z organizace ETA zabili bratra;

alžírská muslimka, jejíž nejbližší zavraždili islamisté; Izraelec, jehož dceru zavraždili palestínští útočníci, iránský filosof, čečenská právnička či polská kulturní antropoložka, zkoumající lidové projevy antisemitismu.

S bolestivým a aktuálním tématem zacházeli tvůrci tak „jemně“, jak mohli: divák nespátí krev – jen jizvy. Ty hmatatelné, v podobě bývalých vyhlazovacích táborů či památníků zavražděných, a rány neviditelné v duších těch, kdo po mrtvých zůstali a se svým dědictvím i faktem, že nebezpečí zůstává, se vyrovnávají. Pozoruhodný je nejen dokument sám, ale i to, jakou reakci vyvolal ve Švédsku. V České republice byl za účasti J. Helanderové a B. Perssona promítán v lednu v Centru současného umění DOX v pražských Holešovicích.

### OSOBNÍ PŘÍBĚHY

Film je určen spíše poučeným divákům, jeho síla netkví ve výčtu historických faktů (konkrétní události vedoucí ke vzniku al-

Káidy se zde například nedozvíme, nijak se neprobírají ani kořeny rasového antisemitismu), ale spíše ve zdůraznění určitých, rozumně nevysvětlitelných, ale přetrvávajících a dnes již globálních jevů: antisemitismu (a to pravicového i levicového) a prosazování svého názoru použitím násilí páchaného na civilistech, tedy terorismu, s antisemitismem zásadně spojeného. Zmiňují se i popírání holokaustu, které je oficiálním vládním názorem například v Íránu.



Zleva Arnold Roth, Joanna Helanderová a Bo Persson v Praze, 2019. Foto am.

Počáteční záběry zobrazují mnichovský masakr: první mediálně sledovaný teroristický útok. Režisér Bo Persson udává mnichovský útok jako okamžik svého „probuzení“, událost, která jím otřásla natolik, že se rozhodl židovskými osudy a židovskými oběťmi terorismu hlouběji zabývat. Na Mnichov vzpomíná ve filmu šermíř Dan Alon: věčně popisuje, jak ho zachránila náhoda, teroristé jeho pokoj č. 2 přeskočili a šli do dalšího. Hovoří i o studu za to, že ostatním nedokázal pomoci: i to je symbolické – nestydí se viníci, ale oběť. Persson poukazuje na Mnichov a jeho medializaci také v jiné souvislosti: jako na způsob, jímž se teroristé chtějí zviditelnit, který jim slouží k „propagaci“, rozsévají strach a vyšínají společnost z normálního života.

Pro Joannu Helanderovou byla určující životní zkušeností okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy v srpnu 1968. Tehdy dvacetiletá studentka jazyků

Jagellonské univerzity v Krakově proti ní protestovala a skončila ve vězení. O tři roky později se jí podařilo emigrovat do Švédska, kde vystudovala fotografii, v této oblasti a posléze i jako spisovatelka, překladatelka a režisérka se v zemi postupně prosadila. Spolu s Perssonem natočila již několik snímků, mj. medailon básníka Czesława Miłosze nazvaný *Valčík s Miłoszem*, nebo snímek *Návraty* o pátrání po osudech jejích židovských příbuzných v Polsku a Německu za holokaustu (roku 1994 získal Zvláštní cenu poroty na MFF v Karlových Varech). Snaží se o zprostředkování polské kultury ve Švédsku, překládá, napsala knihu o své rodině a shodou okolností je vzdálenou příbuznou historika a znalce nacionalismu Waltera Laqueura.

### KONFERENCE

Právě ona ho přemluvila, aby po desítkách let navštívil své rodné město Breslau, nyní Vratislav, odkud v roce 1938 odjel do Palestiny. „Vůbec se mu tam nechtělo,“ vypráví Joanna Helanderová, „měl strach, že na něj padne tíha vzpomínek na dětství, na vyvražděné příbuzné, a už od tamtud neodejde. Vymyslel si strategii: řekl, že pojedou z Berlína autem a poprosí šoféra, aby pro něj za 48 hodin přijel a odvezl ho. Když uplynuly

dva dny, zalíbilo se mu tam. Promluvil ke studentům na univerzitě, dostal se i do bytu, kde žil před válkou a který jako zázrakem přečkal. Pro něj to nebyla jen historie, ale i osobní příběh, proto byl ve svém oboru tak dobrý.“

W. Laqueur znají tvůrci osobně od roku 1993. Tehdy se v rámci premiéry filmu *Návraty* konala ve Stockholmu konference nazvaná Mlčení světa během holokaustu. „Ta konference měla nakonec velký ohlas,“ podotýká Bo Persson, „hovořilo se na ní mj. o tom, že Švédsko nebylo tak neutrální, jak o sobě prohlašovalo, že s Německem obchodovalo a že přijalo pouze 500 židovských dětí, ačkoli mělo možnost přijmout stovky tisíc ohrožených lidí, poskytnout jim třeba jen dočasné útočiště. O pět let později, roku 1998, švédský premiér Göran Persson založil projekt Živá historie (Living History Forum), určený pro výuku o holokaustu. Roku 2000 z něho pak vyplynul první mezinárodní

sjezd o vzdělávání o šoa, z něhož vzešel mezinárodní projekt na výuku holokaustu, jeho připomínání a bádání o něm (IHRA), který funguje dodnes. Takže naše malá konference, která vzbudila určitou pozornost, vedla k několika závažným krokům. Dnes je situace taková, že oficiálně se sice o holokaustu učit má, ale praxe je jiná, vláda o to velký zájem nejeví. Tehdejší premiér se také snažil zlepšit vztahy s Izraelem: zajímal se nejen o zavražděné Židy, ale i o ty živé. Zato současná švédská vláda je podle průzkumů nejvíce proti-izraelská z Evropy.“

### MALKI

Zkušenost otce, jemuž teroristé zabili dceru, popisuje ve filmu Arnold Roth. Stalo se to 9. srpna 2001 v neblaze proslulém útoku na pizzerii Sbarro v centru Jeruzaléma. O život tehdy přišlo patnáct lidí. Roth mluví o bezprostředních pocitech, které prožívá člověk, tušící a posléze se dozvídající tragickou zprávu, ale hlavně o tom, jak se památku své dcery Malki rozhodli s blízkými uctít. Izraelský systém považují za lhostejný k osudům pozůstalých a kromě politických frází i nedbalý v připomínání obětí. Proto se odhodlali uctít svou dceru „živým památníkem“ – nadací na pomoc rodinám pečujícím o děti s postižením. Jedna z Malkiných sester trpí takovým handicapem a Arnold Roth kromě své práce vede Malki Foundation (Keren Malki). Dárci, kteří do ní přispějí, pomáhají rodinám, které se v domácím prostředí



Walter Laqueur při natáčení snímku ve Vratislavi.  
Foto J. Helanderová.

starají o děti se závažným postižením, přispívají jim na zdravotnické pomůcky a na léčbu, již nehradí pojištění (mj. hydroterapie, hypoterapie), i na to, aby i děti žijící v rodinách mimo větší města nebo na jejich periferii mohli navštěvovat terapeuti a cvičit s nimi. Více informací lze nalézt na webu nadace [www.kerenmalki.org](http://www.kerenmalki.org).

Arnold Roth se současně snaží o něco, co by mělo být samozřejmé: o potrestání viníků. V tomto případě je situace o to složitější, že spolupachatelka atentátu, Jor-

dánka Ašlam Al-Tamimi, bývalá studentka univerzity na Západním břehu, usvědčená a odsouzená izraelským vojenským soudem na doživotí, získala díky výměně tisícovky vězňů z izraelských věznic za Gilada Šalita (uneseného členy Hamásu roku 2006) svobodu a žije v Jordánsku. Zdejší úřady ji odmítají vydat do USA, o což Roth (jehož žena má i americké občanství) usiluje. Teroristka Al-Tamimi výčitky necítí: v jordánském rozhlasu vede svůj pořad, v němž líčí palestinskou zkušenost v izraelském vězení, a v televizi dokonce vypráví svůj „životní příběh“. „Je to hrozný pocit,“ říká Arnold Roth. „Vědomí, že žena, která se podílela na vraždě mé Malki, má svůj pořad, s hrdostí vypráví, co se jí podařilo, a inspiruje další teroristy a teroristky.“

### PRO TELEVIZI „NEVHODNÝ“

Dokument se ve Švédsku promítal ve vybraných kinech, v parlamentu, ale nikoli, jak bylo původně plánováno, v televizi. Ačkoli švédská veřejnoprávní televize film

spolufinancovala, do vysílání ho dosud odmítá zařadit. Na otázku, co uvedli její představitelé jako oficiální důvod, krčí režisér rameny: „Něřekli nic, neodpověděli nám na dopisy, nereagují ani na dotazy Filmového institutu, který nás stále podporuje. Nenastal žádný dialog, přitom bych rád jejich kritiku probral, zajímá mě. V rozhlasu se měla konat debata mezi námi a ředitelem televize. Na poslední chvíli se omluvil.“ Persson a Helanderová se

domnívají, že lidé z televize snímek považují za politicky nekorektní: „Jsme si jisti, že problém je pro ně v tom, že dokument ukazuje židovské izraelské oběti terorismu. Protože oficiální politika palestinských orgánů, Hamásu a Fatahu, tvrdí, že žádné civilní oběti nejsou, že všichni Izraelci jsou utlačovatelé, kteří i tím, že volí svou vládu, se podílejí na útlaku Palestinců.“ Režisér dodává, že ředitel dokumentárního oddělení televize, jenž ve funkci pracuje už 45 let, nechal jeden večer pro-

mitat oslavné filmy k 80. narozeninám Fidela Castra. Když se ozvali kubánští disidenti, kteří žijí ve Švédsku, a chtěli ve vysílání zareagovat, neuspěli. „Tehdy ho alespoň formálně pokárali,“ říká Persson.

Fakt, že televize dokument neuvedla, vyvolal skandál. Psaly o tom přední deníky, hodně novinářů se za filmaře postavilo. Mediální odezvu dokumentaristé sice vítají, ale současně si uvědomují, že je přechodná. „Někdo by se situaci v televizi měl zabývat soustavně,“ podotýká Persson. „Uvádí jen dokumenty, které jsou vůči Izraeli kritické. Dokonce se stalo, že když soukromý kanál odvysílal pořad s oblíbeným šéfkuchařem o jídle v Tel Avivu a měl ho pak opakovat, už se to nestalo. Proti opakování protestovali zástupci hnutí BDS.“

Na otázku, jak vycházejí s ostatními, odpovídá režisér takto: „Máme spoustu konfliktů, protiizraelská propaganda pracuje, zažíváme skutečný brainwashing. Neprodukuje ho ale zástupci muslimské minority, spíše lidé ze švédské levice, a tím myslím novou levici, nikoli tu tradiční, jakou jsme byli my. Ale žádné empirické studie, co si myslí obyčejní lidé o Izraeli, neexistují. Snad mu jsou příznivěji nakloněni než politická elita a mnozí lidé v médiích. Ale asi funguje určitý pavlovovský reflex: Izrael = agresor. Hodně lidí se divilo třeba tomu, že jsme uvedli, jak se choval jeruzalémský muftí za války, že spolupracoval s nacisty. Lidé tomu nechtěli věřit, říkali, že jsem islamofob. Nejhorší je, když se antisemitsky vyjadřují vládní představitelé, jako například naše ministryně zahraničí. Ta po teroristickém útoku v Paříži prohlásila cosi ve smyslu, že mladí muslimové jsou frustrováni izraelsko-palestinským konfliktem, a proto se takto chovají. Což je naprosto šílené!“

Na otázku, zda problémy s filmem, v němž se mj. hovoří o levicovém antisemitismu, čekali, zaváhají. „Mysleli jsme si, že ho televize uvede třeba ve dvě v noci, ale takový zásah politické cenzury? To nás přece jenom překvapilo.“

Dodejme, že snímek se již promítal na festivalech v řadě zemí (mj. Paříži, Londýně, New Yorku a Jeruzalémě), kde zaujal diváky i kritiky. Dokumentaristé doufají, že ho do programu zařadí evropské televizní stanice, včetně České televize. Zájemci ho mohou za symbolický poplatek zhlédnout na Vimeo.com, více informací pak naleznou na webových stránkách [www.kinokoszyk.com/watchingthemoon/](http://www.kinokoszyk.com/watchingthemoon/).

ALICE MARXOVÁ



## OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY

*Ekologická Cena Josefa Vavrouška pro Kateřinu Šichmanovou*

*Cenu Josefa Vavrouška, kterou jsou každoročně oceňovány vynikající kvalifikační práce studentů veřejných vysokých škol v oblasti ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje společnosti, získala v kategorii diplomových prací, odevzdaných v roce 2018, Kateřina Šichmanová za studii „Právní úprava zvláštní územní ochrany přírody a krajiny v České republice a Izraeli“, kterou obhájila na Právnické fakultě UK.*

*Její práce poskytuje základní přehled o právním rámci územní ochrany přírody v obou státech. Je členěna do pěti kapitol. Druhá kapitola, navazující na úvod, se zabývá právní regulací zvláštní územní ochrany přírody a krajiny v České republice. Třetí kapitola se věnuje zvláštní územní ochraně přírody v Izraeli. Srovnání právních úprav obou států, jejich historických kořenů, nástrojů ochrany zvláště chráněných území a dalších v práci popsaných institutů je předmětem čtvrté kapitoly. Závěr práce se v páté kapitole zaměřuje na zhodnocení shodných a rozdílných znaků obou právních úprav a předkládá i úvahy o jejich možných změnách do budoucna. Autorce, které k úspěchu gratulujeme, jsme položili několik otázek s předpokladem, že odpovědi by mohly zajímat i širší laickou veřejnost.*

**Zvolila jste téma své diplomky proto, že se otázkám životního prostředí dlouhodobě věnujete?**

Můj zájem o ochranu přírody a životního prostředí jako takového nejspíš podnítilo studium na Ekogymnázium v Malešicích, které jsem navštěvovala tři roky (2004–2007). Během těchto let jsem se začala zajímat o nejruznější otázky spojené s ekologií a účastnila se různých přírodovědeckých olympiád. Následně v době studia na Lauderově

gymnázium jsem pomáhala své mamince Ivě Steinové s fotodokumentací židovských hřbitovů a při této činnosti mě mj. fascinovalo propojení historické památky s okolní krajinou. Není tedy překvapením, že i při studiu Právnické fakulty UK jsem jevila největší zájem o předmět právo životního prostředí a již dopředu jsem plánovala psát diplomovou práci právě z této oblasti.



Kateřina Šichmanová. Foto archiv.

nad tématem práce s mým budoucím školitelem docentem Vojtěchem Stejskalem. Jakmile zjistil, že umím hebrejsky (byť pasivně), začal téma směřovat tímto směrem. V českém prostředí je izraelské právo včetně práva týkajícího se ochrany životního prostředí velice málo známé, a tak bylo jasné, že taková práce by mohla být přínosem.

**Měla jste možnost se o účinnosti právních úprav, o kterých píšete, přesvědčit tak říkajíc v terénu?**

Ačkoli jsem Izrael navštívila během studií dvakrát (v roce 2011 a 2015) a Českou republiku mám procestovanou křížem krážem, přiznám se, že tehdy jsem ještě netušila, že se právními aspekty v této oblasti budu v budoucnu zabývat. Vnímala jsem tedy způsob ochrany přírody v daných lokalitách spíše z pozice běžného návštěvníka. Práci jsem začala psát v době, kdy jsem byla na mateřské dovolené s prvním synem a případná studijní cesta či stáž v terénu nepřipadala úvahu. Byla jsem odkázána na písemné materiály, a to zejména monografie, periodika, internetové zdroje. Primárně jsem při psaní práce samozřejmě vycházela ze samotných právních předpisů obou států.

**V čem spočívá největší rozdíl mezi oběma státy v přístupu k ochraně přírody a krajiny?**

Přístup k ochraně přírody a krajiny se nejvíce odlišuje významným postavením izraelské armády, jejíž funkčnost a bojeschopnost je pro Stát Izrael nesmírně strategická. Proto veškeré základy činnosti a jiná omezení dle tamního zákona o národních parcích a přírodních rezervacích se na činnosti armádních složek ve vojenských oblastech neaplikují.

Další rozdíl představuje odlišný předmět ochrany. Zatímco podle českého zákona lze vyhlásit za zvláště chráněné území takové lokality, které jsou přírodovědecky či esteticky cenné, izraelská zvláště chráněná území jsou zřizována za účelem ochrany i jiných než přírodních hodnot. Například termín „národní park“ (hebrejsky *gan leumi*) označuje v izraelském prostředí zejména území významného historicko-archeologického významu, případně oblast pro rekreaci veřejnosti, čímž se výrazně izraelské národní parky odlišují od české i mezinárodně uznávané charakteristiky této kategorie.

**Došlo v ČR i v Izraeli v této oblasti ke škodám, které již nejsou legislativně napravit?**

Ano, bohužel tomu tak v obou zemích je. Příklady by bylo možné nalézt vícero. V izraelském prostředí je důležitým milníkem vývoje ochrany přírody případ vysušení unikátního jezera a souboru okolních mokřadů v údolí zvaném Chula, k jehož realizaci Židovským národním fondem došlo přes protesty řady odborníků v letech 1951–1957. Z mokřadní oblasti, která je celosvětově známá jako významná zastávka migrujícího ptactva, bylo nakonec zachováno přibližně 300 hektarů (dvacetina původní plochy). Ke kompletnímu vysušení nedošlo zejména díky tlaku veřejnosti a nové neziskové organizaci Společnost pro ochranu přírody v Izraeli. V lokalitě byla v roce 1964 vyhlášena vůbec první izraelská přírodní rezervace a později pak došlo k znovuzavodnění další části původních mokřadů.

V ČR lze zmínit nadměrný turistický zájem o Krkonošský národní park

a na něj navazující stavební boom během sedmdesátých a osmdesátých let minulého století, což společně s dopady průmyslových imisí znamenalo velký nápor na místní přírodu. KRNAP byl dočasně zařazen na seznam nejhroženějších národních parků světa a toto varování a zároveň vyburcování ke změnám vedlo k revizi přístupu k chráněnému území.

V obou státech za ochranu přírodního bohatství bojovala dostupnými prostředky odborná i laická veřejnost, sdružená do nejrůznějších spolků a sdružení. Je smutné konstatovat, že v takových případech jsou vlády ochotné přistoupit k efektivnímu řešení záchranu životního prostředí teprve až po organizovaném tlaku veřejnosti.

### **Jak hodnotíte činnost takových organizací, jako jsou například Greenpeace a další nevládní ekologické organizace?**

Myslím si, že je velice prospěšné, když takové organizace upozorňují na environmentální problémy, které nás obklopují. Vzhledem k tomu, že ve společnosti existuje celá řada lobbistických skupin, které se pokoušejí různými praktikami prosadit své zájmy například v průběhu legislativního procesu přijímání zákonů, tak činnost aktivistických spolků vnímám jako určité „lobbování za životní prostředí, za přírodu, za udržitelný rozvoj společnosti“. Samozřejmě některé jejich aktivistické kampaně tzv. přímé akce se mohou

někomu jevit jako přehnané. Z pohledu právníka musím říci, že opravdu v některých případech jde o nelegální akce (sama Greenpeace jejich legálnost ne vždy obhajuje), avšak srdcem je považují za legitimní, pokud jsou přiměřené problému a danou situaci již není možné řešit jiným způsobem. Obecně je však škála činností těchto organizací mnohem pestřejší. Provádějí osvětovou, vzdělávací činnost, organizují dobrovolníky k čištění řek,

lesů, parků od nejrůznějších odpadů a tak dále.

V oblasti mezinárodních vědecko-výzkumných organizací nemohu opominout zmínit Mezinárodní svaz ochrany přírody (*International Union for Conservation of Nature*, IUCN). Přestože není mezi laickou veřejností tak znám jako aktivistická organizace Greenpeace, jedná se o nejvýznamnější a vysoce uznávanou mezinárodní nevládní organizaci zabývající se ochranou přírody a krajiny. Jedním ze zásadních počínů IUCN v oblasti územní ochrany je systém klasifikace chráněných území, díky němuž je možné srovnávat jednotlivé kategorie zvláště chráněných území v různých státech světa.

### **Co podle vašeho názoru v příslušné legislativě ČR nejvíce chybí?**

Zákon o ochraně přírody a krajiny, který lze bez pochyby označit za jeden z pilířů ochrany životního prostředí v ČR, považuji za velice propracovaný a přehledný. Jeho součástí je rozvinuté členění zvláště chráněných území, konkrétně stanovený výčet orgánů veřejné správy, vykonávajících působnost v oblasti ochrany přírody, instituty vedoucí k efektivnímu

mu zajištění chráněných statků (např. institut uložení nápravných opatření, jehož účelem je kompenzovat poškození či zničení chráněných částí přírody).

Jistý prostor pro diskusi nad nedostatky české právní úpravy (zejména při porovnání s izraelskou) může představovat absence ustanovení o vybírání poplatků za vstup do zvláště chráněných území, tedy aplikace jednoho z tzv. ekonomických

nástrojů ochrany jako prostředků nepřímé regulace chování osob. Avšak legislativní prosazení a praktické zavedení poplatků za vstup do zvláště chráněných území shledávám v českém prostředí v nadcházejících letech za nereálné, zejména s ohledem na fakt, že jediné ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny blízké se tomuto institutu bylo v loňském roce pro nadbytečnost zrušeno.

### **A v Izraeli?**

V rámci izraelských předpisů týkajících se této problematiky nejvíce postrádám institut ochranných pásem, která chrání cenné území před rušivými vlivy okolí. Při studiu izraelské zvláštní územní ochrany mi pak nejvíce chyběl přehledný, veřejnosti přístupný systém evidence všech zvláště chráněných území (ekvivalent Ústředního seznamu ochrany přírody).

### **Hodláte se legislativě ochrany přírody věnovat ve své další profesní činnosti?**

Určitě ano. S ohledem na zaměření své práce bych se ráda v rámci profese věnovala ochraně přírody, respektive ochraně životního prostředí jako prostoru pro život současných i budoucích generací. Například na ministerstvu životního prostředí, v Agentuře ochrany přírody a krajiny ČR nebo v nějaké neziskové organizaci. Možností je samozřejmě více, ale vzhledem k tomu, že jsem momentálně na mateřské dovolené, budu se touto

otázkou zabývat až za několik let.

### **Jedná se v takovém případě čistě o profesi, nebo jsou k takové činnosti potřebné ještě další předpoklady?**

Podle mého názoru by jedním z předpokladů měl být blízký vztah k přírodě, z něhož automaticky vyplývá osobní zodpovědnost, která z určitého úhlu pohledu může být i posláním.

**JIRÍ DANIČEK**



Migrující ptáci v údolí Chula, Izrael. Foto archiv.



# PODOLÍ, PAŘÍŽ, PETROHRAD

*Avantgardní židovský malíř Natan Altman*

Natan Isajevič Altman se narodil 22. prosince roku 1889 ve městě Vinnica, jednom z center ukrajinského historického regionu Podolí. Vyrůstal ve velmi skromných poměrech. Když mu



*Jaro ve městě, 1908.*

byly čtyři roky, zemřel mu otec. Matka se vystěhovala po velkém pogromu ve městě v říjnu roku 1905 do Ameriky. Natan odjet odmítl a zůstal ve Vinnici sám se svojí babičkou. V letech 1902–1907 studoval malířství a sochařství na umělecké škole v Oděse, na Akademii umění v Petrohradu však pro svůj židovský původ přijat nebyl. Život v rodném městě nenabízel pro začínajícího umělce žádnou perspektivu, a tak když se naskytla možnost, odjel roku 1910 na roční pobyt do Paříže. Tam studoval na L'Académie russe privé, kterou založila a vedla ruská malířka a sochařka Maria Ivanovna Vasilevová, známá jako Marie Vassili-eff. Tam se také seznámil s Marcem Chagallem, Alexandrem Archipenkem, Jacquesem Lipchitzem, Ossipem Zadkinem, Chaimem Soutinem a dalšími moderními umělci, kteří už v Paříži žili a pracovali.

## PAŘÍŽ

Paříž mu otevřela zcela jiný svět, kosmopolitní město, kam se sjížděli mladí adepti výtvarného umění z celého světa, aby si odtud svým dílem podmanili zeměkouli. Fauvismus, kubis-

mus, ohlasy německého expresionismu, italského futurismu, to vše mělo na mladého Altmana vliv a zcela proměnilo jeho výtvarný rukopis. Jeden z jeho prvních obrazů, ve kterém je patrný nový vlastní výtvarný styl, je z počátku roku 1911 a jmenuje se *Židovský pohřeb*. Autor se v něm vyrovnává se smrtí svého dědečka, který se poté, co zemřel otec, stal hlavou rodiny a zemřel v době Altmanova dospívání. V pustém geometricky načrtnutém pokoji leží uprostřed v popředí do černého sukna zahalený nebožtík, za ním hoří tři svíce. Okolo něj pozůstali. Malíř se vzdává jakékoli iluze, obraz nemá prostorovou hloubku. Místo tváří pozůstalých jsou jen geometricky ohraničené plochy. Smutek a celkovou náladu vyjadřují tmavé studené barvy. Celá skupina pozůstalých je uzavřena v geometrických víceúhlových obrazcích a jednotlivé postavy ještě v dalších, menších a temněji malovaných. Každý je se svým pocitem sám, odloučen od druhých, ponořen pouze do hlubiny své mysli.

Roku 1912 se Altman vrátil do Ruska, usadil se v Petrohradu a začal pra-

covat jako scénograf. Po revoluci navrhoval poštovní známky, portrétoval Lenina, v souladu s idejemi moderního malířství navrhl v Petrohradu k výročí revoluce výzdobu veřejných prostranství (v listopadu 1918 např.



Natan Altman, 1960.

instaloval na Palácové náměstí obrovské panely s abstraktními geometrickými výjevy). Zároveň rozvíjel impulzy Malevičova bezpředmětného malířství – suprematismu.

Ve dvacátých letech spolupracoval především s moskevskými židovský-



*Židovský pohřeb, 1911.*





Portrét Anny Achmatovové, 1914.

mi divadly, pro která vytvořil řadu kostýmních a dekorativních návrhů. V letech 1922–1924 žil v Berlíně, v roce

unikl stalinským čistkám a antisemitským kampaním, vystavovat však už nesměl.



Řezník, 1925–1935.

1928 pak znovu přesídlil do Paříže, odkud se po sedmi letech v roce 1935 do Ruska definitivně vrátil. Zázrakem

### PORTRÉTY A ŽIDOVSKÁ GRAFIKA

Zvláštní kapitolu v jeho tvorbě zaujmají portréty. Roku 1914 namaloval portrét básničky Anny Achmatovové. Velmi elegantní, štíhlá a krásná žena pohodlně spočívající na pohovce se zasněným výrazem ve tváři, jako kdyby v duchu tvořila báseň a malíř svou lineární kompozicí za pomoci světla a barev s různými krystalickými tvary jí udával rytmus a směr. Z roku 1927 je portrét Solomona Michoelse, herce a od roku 1928 ředitele Moskevského státního židovského divadla, kterého na osobní příkaz Stalina dne 13. ledna roku 1948 brutálně zavraždili agenti tajné policie v Minsku. Od roku 1914 vznikl cyklus prací *Židovská grafika*, ke kterému dala podnět návštěva židovského

hřbitova v Šepetovce ve Volyni. Na řadě náhrobních kamenů byly reliéfy s vyobrazením různých zvířat nebo symbolů smutku (vyhaslá svíce, zlomená větévka). Altmana to přivedlo ke studiu motivů a ornamentiky náhrobních kamenů, starých hebrejských rukopisů a synagogálních maleb. Postupně tak vznikala až do roku 1918 řada kreseb, které volně rozvíjely studované motivy. Autor pro řadu z nich navrhl zlatené rámy, do kterých byla díla zasazena. Díky barevnosti omezené na černou, bílou a zlatení vznikla monumentální díla, která působí jako skutečný reliéf.

Po druhé světové válce se Natan Altman věnoval především divadlu a knižním ilustracím – vytvořil např. výtvarný doprovod ke Gogolovým *Petrohradským povídkám*, knihám Šoloma Alejchema, Vladimira Majakovského, Émila Zoly či Marcela Aymého. Rok před smrtí mohl po dlouhé době uspořádat samostatnou výstavu, která se setkala s velkým ohlasem.

Byl vedle M. Chagalla jedním z prvních malířů narozených v Rusku, který ve svém díle reflektoval osud ruských Židů. Na rozdíl od svého mnohem slavnějšího přítele jsou jeho díla tradičnější; vycházejí rovněž z kubismu, ten je však více propojen s klasickou malbou.



Portrét Solomona Michoelse, 1927.

Natan Altman zemřel 12. prosince roku 1970 v Leningradu.

JAN PLACÁK

# ČERNÍ MUŽI A BÍLÉ LILIE

*Umělci a rozkol kvůli dreyfusiádě před sto dvaceti lety*

V rámci velkolepé přehlídky díla Clau-  
da Moneta, která v lednu skončila ve  
vídeňské Albertině, byl zmíněn i postoj,  
ježž přední impresionistický malíř za-  
ujal v době Dreyfusovy aféry. A nejen

on, ale i jeho kolegové: umělecké komunitě se nevyhnulo rozdělení, které v době vleklé kri-  
ze francouzské třetí re-  
publiky při procesech  
s kapitánem Dreyfu-  
sem postihlo tamní  
společnost. Během  
dreyfusiády stáli konzervativci, příznivci  
starých monarchistic-  
kých pořádků, fran-  
couzští patrioti a přívr-  
ženci katolické církve  
proti zastáncům repub-  
likánského zřízení, li-  
berálům, pokrokářům,

protestantům, ateistům, a samozřejmě  
Židům. Připomeňme, že před 120 lety,  
od počátku roku 1899, pod tíhou důka-  
zů o skutečném viníkovi (majoru  
Ch. M. F. Walsin-Esterhazym), vrcholi-  
lo úsilí o revokaci procesu s nevinně  
odsouzeným Dreyfusem. Do toho se  
vládním úřadům příliš nechtělo, neboť  
ve hře byla „čest“ armády. K druhému  
procesu došlo v září 1899. Dreyfus byl  
opět shledán vinným, nicméně díky  
„polehčujícím okolnostem“ mu byl  
trest zmírněn a posléze prominut. Na  
zproštění viny si musel počkat až do  
roku 1906. Propast, jež kvůli dreyfusiá-  
dě mezi lidmi vznikla (a připomíná  
současné rozdělení společnosti), se za-  
celovala ještě pomaleji, některé vztahy  
– i mezi umělci – zůstaly zpětrhány  
navždy.

## CLEMENCEAU, ZOLA, MONET

Lidé, kteří ve vinu kapitána Dreyfuse  
nevěřili a v jeho obvinění viděli hrubý  
projev antisemitismu, patřili většinou  
k těm, kdo současně kritizovali staré  
pořádky – monarchii, moc katolické  
církve, konzervativce i zkostratělé  
poměry v armádě. Antisemitismus jim  
vadil jako skvrna na republice, která  
ústavou zaručovala rovnost svých ob-

čanů před zákonem, i na armádě, která  
by tento zákon měla respektovat. Ji-  
nými slovy, stejně jako se T. G. Masa-  
ryk zastal Leopolda Hilsnera, absurd-  
ně obviněného z rituální vraždy, i tyto  
osobnosti nebránily  
Dreyfuse primárně  
kvůli sympatiím ke  
křivě nařčenému ži-  
dovskému kapitánovi,  
ale kvůli principiální  
nespravedlnosti.



Alfred Dreyfus. Foto archiv.

Zastánci Dreyfuse,  
francouzští intelektu-  
álové a umělci, se za  
svůj názor postavili  
velmi rozhodně. O ta-  
kové podpoře si mohli  
TGM, Hilsnerův advo-  
kát Auředníček a ně-  
kolik dalších nechat  
jen zdát...

K nejvýraznějším  
postavám prodreyfusovského tábora  
patřili vzděláním lékař, kariérou novi-  
nář, vydavatel, politik, kritik kolonialis-  
mu a řady ministrů, starosta za čtvrt'  
Monmartre a pozdější francouzský pre-  
miér (ale také spisovatel a milovník  
umění) Georges Clemenceau a prozaik  
Émile Zola. Zolův slavný otevřený do-  
pis prezidentovi, v němž autor obvinil  
armádní představitele, že se kvůli anti-  
semitismu snaží utajit pravého viníka,  
vyšel 13. ledna 1898 v deníku *L'Aurore*,  
který Clemenceau vlastnil, byl to on,  
kdo vymyslel úderný titul „Žalují!“  
a sám napsal o Dreyfusově případu  
stovky článků. Pár měsíců po Zolově  
vystoupení navíc vydal sbírku příběhů  
o haličských Židech nazvanou *Na úpatí  
hory Sinaj (Au pied du Sinai)*.

Tyto humorně psané a čtivé příběhy  
jsou inspirované židovskými postava-  
mi, s nimiž se vypravěč setkal při lá-  
zeňských kúrách v Karlových Varech  
a při cestách po Haliči. Viděno dneš-  
níma očima, nejsou autorovy charak-  
teristiky, zapadající stylově do dobo-  
vých cestovatelských příběhů, zrovna  
lichotivé, ale nejsou ani nenávisné  
a urážlivé. Svou knihou hodlal Cle-  
menceau přispět k porozumění tradič-  
nímu Židovstvu, poukázat na jeho

perzekuci ve východní Evropě a snad  
i k jeho srovnání se vzdělanými a asi-  
milovanými západoevropskými Židy  
(k nimž patřil i Dreyfus). V kapitole,  
v níž líčí „gymnastiku“ chasidů při  
modlitbě, vybízí k náboženské tole-  
rancii. Ptá se: „Což je o mnoho směš-  
nější třást hlavou jako kachna, než či-  
nit jakékoli jiné pohyby na počest  
Hospodina?“ A sám si odpovídá. „Ne-  
domnívám se. Křesťané i Židé jsou  
stejného lidského rodu.“ Vyjadřuje  
obdiv nad energií Židů, jejich schop-  
ností překonávat perzekuci a měnit  
ideje v činy. Příznačná je i anekdota,  
již do vyprávění o Haličanech přidal:  
Starý zbožný Žid se dostal do nebe, ale  
z nějakého důvodu se bál předstoupit  
před Hospodina. Ten si jeho strachu  
všiml a zeptal se: „Vím, že jsi vedl  
spravedlivý a zbožný život, tak proč se  
přede mnou skrýváš?“ Stařík mu zoufa-  
le odpověděl: „Bože, to ano, ale před-  
stav si, můj syn se stal křesťanem!“  
„Nic si z toho nedělej,“ uklidňoval ho  
Hospodin a dodal: „Můj taky.“

Clemenceau bojoval ve finále nikoli  
za Dreyfusovo omilostnění (jež pova-  
žoval za nedostatečnou nápravu a spíše  
„trvalé stigma“), ale za skutečné zpro-  
štění viny. Přítelem jak Clemenceaua,  
tak Zoly byl právě malíř Claude Monet,  
který záhy podepsal petici na podporu  
manifestu volajícího po revizi procesu  
s Dreyfusem. Tento Manifest intelektu-



H. Toulouse-Lautrec: *Na úpatí hory Sinaj*, ilustrace.

álů, jenž vyšel v *L'Aurore* již 14. ledna  
1898, je považován za vůbec první své-  
ho druhu, tedy za první veřejné vystou-  
pení spisovatelů, univerzitních profesorů,  
vědců, právníků, ale i malířů a herců,



angažujících se kvůli porušování lidských práv. Signatáře manifestu (jichž bylo nakonec na tři tisíce) označovali odpůrci z protidreyfusovského tábora za „zednáře, protestanty a židy“, za „kosmopolity bez kořenů a syny přistěhovalců, jako je Zola, a poněmčené filozofy“ a zpochybňovali schopnost



Edgar Degas: *Na burze*, 1878.

vědců či umělců rozhodovat o záležitostech armády.

Monetův definitivní odchod ze společnosti do ústraní svého domu a zahrady v Giverny připisují někteří komentátoři mimo jiné znechucení z dreyfusíady a ochlazením vztahů s bývalými přáteli. A za zajímavou náhodu pak to, že své venkovské sídlo v Giverny si vybral na místě, kde bývalo centrum zdejšího židovského společenství (o čemž svědčí i dodnes existující Židovská ulička, Rue aux Juifs, nedaleko současné Rue de Monet vedoucí k Monetovu muzeu).

### PŘÍVRŽENCI A ODPŮRCI

K Dreyfusovým obhájcům z řad umělců patřili dále Émile Gallé, proslulý tvůrce nábytku a hlavně skleněných a glazovaných váz s motivy rostlin, květů a hmyzu, považovaný za spoluzakladatele secesního zdobného stylu. Gallé svůj protest proti nespravedlivému procesu originálním způsobem vtělil i do několika děl. Nejslavnější je temná váza nazvaná *Černí muži* (*Les Hommes Noirs*), která vznikla pro světovou výstavu v Paříži roku 1900. Gallé pověřil svého kolegu Victora Prouvého, aby navrhl vázu, která by poukázala na veškerý „fanatismus, nenávist, lži, předsudky, zbabělost, so-

bectví a pokrytectví“, a poté dílo vytvořil. Na rozměrné leptané tmavé váze vystupují z temnoty černá monstra, symboly antisemitismu a krivého obvinění, Dreyfusovu nevinu pak představují tři velké stříbřité lilie. Na to, že váza má hlavně dekorační funkci, se jedná se o velice nezvyklé dílo: tísnivé, hrozivé a s jasným poselstvím, jehož souvislost s Dreyfusem Gallé nijak netajil.

Malíř H. Toulouse-Lautrec vytvořil olejomalbu nazvanou *Dreyfusova aféra* a ilustroval zmíněné Clemenceauovy židovské příběhy obrázky tradičních vousatých Židů s pejzy a modlitebními šály. Jsou to zajímavé ilustrace: vyznačují se proslulou lautrecovskou „kousavou linkou“ a náladou odpovídají autorovu textu.

Další slavní impresionisté, kteří nevěřili v Dreyfusovu vinu, byli malíři Paul Signac či Camille Pissarro. Pissarro pocházel ze sefardské rodiny, své židovské kořeny však nijak neprožíval: byl přesvědčený anarchista a socialista, a Dreyfusova aféra ho šokovala jako člověka pokrokových názorů. On sám přitom svými karikaturami z cyklu *Společenské hanebnosti* (*Les Turpitudes Sociales*) zesměšnil těmi nejhrubšími stereotypy židovské bankéře.

Nicméně právě Pissarro se stal terčem pro kolegy ze skupiny antidreyfusovců, z nichž nejvýraznější byli Auguste Renoir, Auguste Rodin a Paul Cézanne, někdejší přítel Émila Zoly. Ale zdaleka nejfanatičtější byl Edgar Degas. Ten

dokázal vyhnat z ateliéru modelku, která si dovolila zapochybovat o Dreyfusově vině, Pissarrovy obrazy označil jako „sprosté“, a když mu někdo připomněl, že dříve si jeho díla cenil, Degas prý odvětil: „Ale to bylo před dreyfusíadou.“ Odcizil se své kolegyni, malířce Mary Cassattové (ta patřila k dreyfusovcům) a rozešel se i s dávným přítelem

Ludovicem Halévym, jehož rodinu předtím často navštěvoval, její členy maloval a patřila k jeho nejbližšímu okolí. Těm, kdo by se namáhali hledat náznaky Degasova antisemitismu přímo

v jeho díle, odpovídá ve svém článku v magazínu *Tablet* americká historička umění Linda Nochlinová. „Degas udržoval, s řídkými výjimkami, své politické názory – a svůj antisemitismus – mimo své umění,“ píše. Všimá si ale obrazu *Na burze* (1878), na první pohled neutrální malby, zachycující židovského bankéře, spekulanta a mecenáše umění Ernesta Maye s dalším židovským burziánem. Nochlinová ale upozorňuje na „židovské



Monet (vpravo) a Clemenceau v Giverny. Foto archiv.

nosy“ a náznak až nepřírozně důvěrného spojení mezi dvěma židovskými burziány, kdy se jeden o druhého opírá a nahlíží mu přes rameno v jakémsi spikleneckém gestu lidí, kteří vědí víc než ostatní. Nejedná se o žádnou karikaturu, ale o propracované umělecké dílo – svou atmosférou o to znepokojivější.

Fakt, že se Monet angažoval v Dreyfusův prospěch, je zmiňován ve všech podrobnějších životopisech umělce. Vnímání jeho díla (stejně jako malířů z opačného tábora) se tím nijak nemění, ale stejně je sympatické, že v jeho případě si divák nemusí lámat hlavu nad rozdílností uměleckého díla a názorů tvůrce – jsou v souladu a harmonii, stejně jako odlesky světla na vodní hladině na jeho obrazech.



Émile Gallé: *Černí muži*.



## KULTURA HONU NA ČARODĚJNICE

*Filosof Roger Scruton*

*píše o politické korektnosti jako zbraň vůči oponentům*

Zatímco hlava České republiky se snaží udávat tón společnosti svou vulgaritou a výrocky, dalece přesahujícími jakoukoli definici politické nekorektnosti, na západ (a na sever) od nás se lidé potýkají s opakem, s problémy plynoucími z toho, když se z přílišných ohledů různé jevy nepojmenují pravým jménem nebo když se politická korektnost používá jako zbraň vůči možným odpůrcům. Svě zkušenosti v tomto čísle sdělují švédští dokumentaristé a britskou podobu „honu na čarodějnice“ prožil nedávno i britský filosof, spisovatel a publicista sir Roger Scruton (mj. známý jako znalec středoevropské historie a držitel české medaile Za zásluhy, již mu roku 1998 udělil prezident V. Havel).

Jako osobnost, která se definuje jako konzervatívec, má v levicově orientovaném prostředí řadu nepřátel. To se nejčerstvěji ukázalo v listopadu 2018, kdy byl jmenován do čestné funkce člena výboru s názvem Stavět lépe, stavět krásněji (Building More, Building Beautiful), poradního sboru odborníků z různých oblastí, jenž se má pokusit zastavit „zohavování“ britské krajiny. Jakkmile byl 74letý Scruton jmenován, ozvali se jeho odpůrci. List *Spectator* popisuje situaci následovně: Během několika minut, které uplynuly od jmenování sira Rogera do funkce, se pustili do práce archeologové urážek a začali přehrabávat vše, co napsal, aby narazili na něco „nevhodného“, nad čím by se mohli pohoršit. Netrvalo dlouho a začal se shlukovat dav. Bylo nám řečeno, že jeho nejkřiklavější hřích je to, že pronesl projev v Maďarsku, v němž prohlásil, že hodně budapešťských intelektuálů jsou Židé a „tvoří část rozsáhlé sítě kolem Sorosovy říše“.

Pokud se tato slova vyjmu z kontextu, vypadá to, že Scruton přijímá antisemitská klíše. Ale pokud se namáháte a projev si skutečně přečtete, zjistíte, že tématem jeho řeči byla obrana vlastenečství a to, jak se stalo, že ho architekti Evropské unie začali považovat za škodlivé. Důvod, proč zmínil skutečnost, že někteří z maďarských intelektuálů nakloněných EU jsou Židé, je, jak dále vysvětluje, že oni „stejně jako George Soros, jsou právem ostražiti vůči nacio-

nalismu“, neboť ho vnímají jako „hlavní příčinu tragédie střední Evropy ve 20. století“. Poté dal jasně najevo, že toto není druh vlastenečství, který brání. Má na mysli loajálnost národnímu státu, přičemž ve stejném odstavci odsoudil „hanebný antisemitismus“, jenž „stále hraje roli v maďarské společnosti a politice“, neboť je to překážka ke sdílení národní loajálnosti mezi etnickými Maďary a Židy, tedy k něčemu, co pokládá za prospěšné.

Nejedná se tedy o přebírání Orbánových „náznaků židovského spiknutí“, jak tvrdí levicová webová stránka Red Roar. Naopak, ve svém projevu kritizuje antisemitismus – a odkaz na jeho přetrvávání v maďarské politice je spíše ostrá výhrada vůči Orbánovi, píše list *Spectator*.

Sám Scruton v příspěvku pro stanici BBC (a uveřejněném pod názvem *The Witch Hunt Culture* na jeho webové stránce, [www.roger-scruton.com](http://www.roger-scruton.com)) zmiňuje zkušenost biochemika sira Tima Hunta, nositele Nobelovy ceny, jenž během konference novinářů,

písařích o vědě, letmo pronesl něco, z čeho by se dalo usuzovat, že muži a ženy se pro vědeckou dráhu nehodí úplně stejně. Jeho poznámka se objevila na Twitteru a kvůli bouři nevole, jež vzbudila na sociálních sítích a v tisku, musel odejít z Londýnské univerzity a nakonec odjel i s manželkou pracovat do Japonska. Scruton tvrdí, že jakkoli má politická korektnost oběti bránit, spíše je vytváří a dává příležitost lidem, kteří jsou „odborníky na urážení se, bez ohledu na to, zda k urážce došlo. Odmítají se zabývat argumenty člověka, kterého obviňují, a když je urazí nějaká poznámka, neváhají a naprosto ji vytrhnou z kontextu, aby vypadala jako zločin. Jako soudci, žalobci a porota jsou hlasem nezpochybnitelné spravedlnosti. Jejich cílem je zastrašit oponenty tím, že je vystaví veřejnému ponižení. Jako nacisté a komunisté, jejichž metody přebírají, vnučují svůj světonázor prostřednictvím strachu.“

Co navrhuje jako obranu? Především cítit pravdu, snažit se o dialog, vystříhání se urážek a veškerých „ismů“ a „fobií“, přiznání vlastních chyb a razantní odmítání těch smyšlených. (am)



Roger Scruton. Foto archiv.

## ČERVENÁ STŘEDA

*O setkání zástupců církvi*

Ve středu 28. listopadu 2018 se v České republice poprvé konala akce nazvaná Červená středa, a to zásluhou europoslance Pavla Svobody. Červená ve smyslu prolité krve. Organizátory byla Česká biskupská konference (ČBK), Ekumenická rada církví v ČR (ERC) a Federace židovských obcí (FŽO). Tuto aktivitu v originále nazvanou Red Wednesday založila britská papežská organizace Aid to the Church in Need (ACN; Církev v nouzi) a připomíná tak pronásledované pro víru.

Mezi řečníky a zástupci křesťanských církví a židovské obce byli patriarcha Církve československé husitské Tomáš Butta, kardinál Dominik Duka, rabín Ron Hoffberg, Tomáš Kraus (FŽO), biskup Václav Malý, Pavel Pokorný (ERC), P. Stanislav Příbyl (ČBK), Mark von Riedemann (ACN), Jan Royt (KTF, FF UK), Marcela Szymanski (ACN), Petr Jan Vinš (ERC) a synodní senior ČCE Daniel Ženatý (ERC).

Nejdříve jsme se sešli v Malé aule Karolina UK, kde proběhla konference Úloha církví ve společnosti. Byli jsme tam jak židé, tak křesťané (o ateistech nevím). Dozvěděli jsme se několik údajů, které nás nepotěšily, třeba to, že poslední dobou „respekt k náboženské svobodě ve světě stále klesá“. Další informací bylo to, že Česká republika je pro Židy výjimečně klidnou zemí, dusno je na východ, ale už i na západ od našich hranic. Pro mě bylo novinkou označení „náboženská negramotnost“, která je prý jedním z problémů Západu. Setkávám se s ní sice neustále – v novinách i debatách –, ale nenapadlo mě, že by neznalost náboženství měla svůj název.

Dále jsme se ve Velké aule zúčastnili křesťansko-židovského modlitebního setkání a poté jsme s červenými svíčkami prošli od Karolina ke katolickému kostelu sv. Havla, husitskému kostelu sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí a ke Staronové synagoze. Všechny tři budovy byly červeně nasvícené.

Několikrát jsem zaslechl, že tato novinka byla zajímavá a přínosná, ale že jednou by to stačilo, za rok že by se už podobné setkání konat nemuselo, což vyznělo jako laskavé přání. Nicméně každé ten dotyčný dodal: „Ale asi bude muset, svět se nezmění.“ Jak jsme se tam tak sešli, židé, katolíci a protestanti, v poklidu a bez nepřátelství, snad nám to vydrží. **Pavel Čáp**, člen spolku Exulant

# U NÁS V KIBUCU

*O povídkové sbírce Amose Oze Mezi svými*

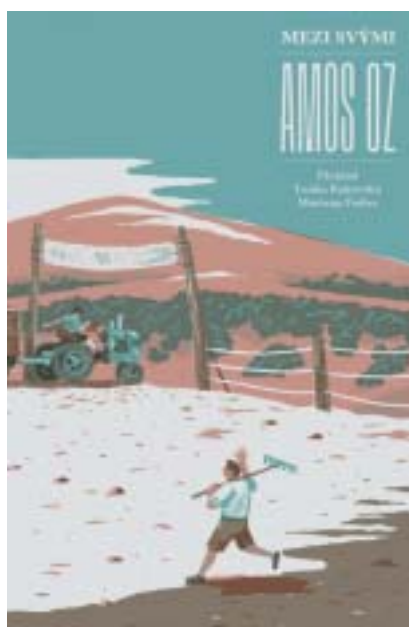
Sbírka povídek Amose Oze mírně ironicky nazvaná *Mezi svými*, která krátce po autorově smrti vychází i u nás, je obdobně jako jeho prvotina *Tam, kde vyjí šakalové* (česky zatím nedostupná) zasazena do fiktivního kibucu. Ten v mnohém připomíná kibuc Chulda, v němž autor z vlastní vůle strávil bezmála třicet let. Komponovaná je také stejně: jako volný cyklus kratších próz, v nichž hrdinové nemizí, ale znovu se vynořují v příbězích dalších lidí jako vedlejší postavy (v tomto ohledu se spisovatel nechal inspirovat, jak často sám zdůrazňoval, titulem *Městečko v Ohio* amerického autora Sherwooda Andersona a vírou, že i v tom největším zapadákově světa se mohou odehrávat velká dramata a bouřit silné city). Všech osm povídek je tu navíc neformálně vyprávěno v první osobě množného čísla, jako by tvůrce vše pouze pozoroval jako svědek – k čemuž sám Oz kdysi v rozhovoru poznamenal, že kdyby žil v Londýně, Tel Avivu nebo Paříži, nikdy by natolik důvěrně tři sta lidí nepoznal.

Na druhé straně však v eseji z roku 1974 Oz vysvětlil, že podle jeho názoru nic takového jako kibucnická literatura v kontextu hebrejské literatury neexistuje, byť se tzv. kibucnická mentalita nesmazatelně zapsala do izraelské společnosti třeba i tím, že lidé mezi sebou premiérovi neřeknou jinak než Bibi. V povídkách *Mezi svými* tak zachytil obecně platné lidské tužby a frustrace, ale hlavním tématem je zřetelně samota. A tu pouze zhoršuje klaustrofobně uzavřené prostředí kibucu a neustálá přítomnost ostatních, kteří okolní dění přísně sledují a soudí, a jejich navenek neotřesitelný kolektivní duch.

## IDEÁLY VERSUS REALITA

Osudy svých postav Oz zasadil zhruba do druhé poloviny padesátých let, období považovaného za nevýraznou éru. Kibucníci jsou stále oddáni každodenní tvrdé práci, kterou jen podtrhují opakující se motivy bláta a zápaču. Při budování utopie si ale nejsou schopni přiznat, že lidskou povahu nelze napěchovat do žádné ideologie.

Vztahy mezi rodiči, dětmi a přáteli proto kromě nadějí a triumfu poznamenávají též zlomená srdce, smutky a selhání, a možná ještě více žárlivost, pýcha, chtíč, závist a pomluvy. Byrokratické výbory pro všechno navíc nezdídky omezují individuální sny a přání, což na straně jedné vede k bezmyšlenkovité konformitě, zatímco na straně druhé k rebelii. A ani s onou tolik proklamovanou rovností to v praxi není



nijak slavné. Jak se ukáže v povídce *V noci*, i muži si začínají uvědomovat, že ženy vykonávají v zásadě jen podřadné, služební práce okolo dětí, vaření a úklidu, aniž by se směly líčit, nosit „vyzývavé“ šaty či jinak projevovat svou ženskost. Nebo jak v povídce *Táta trpce* a s nechtěným vtipem uvažuje adolescent Moše, co je to za rovnost, když na někoho se holky lepí, a na někoho zase ne?

Více či méně skryté rozpory se při bližším ohledání objevují takřka na každém kroku. Zmíněný Moše pracuje po škole v drůbežárně, koncipované jako průmyslový velkochov, ovšem sám se chce stát vegetariánem. Jistý podivínský starý mládenec, který se vyžívá v morbidním šíření špatných zpráv, to vlastně dělá proto, že je přesvědčen, že „zavírat oči před krutostí světa je hloupost a hřích“ (*Norský král*). A míst-

ní vtipálek Roni, jenž nešetří sarkastickými komentáři a posměchem, dokáže překvapivě soucítit se svým bázlivým a šikanovaným synkem Juvaem, i proto, že mu došlo, že „u nás v kibucu se krutost někdy skrytě projevuje jako svatouškovství či urputné lpění na pravidlech“ (*Chlapeček*).

## DOSTOJEVSKIJ, CAMUS, KAFKA

Sbírka *Mezi svými* je mistrovský komorní kus, který lakonickými, jednoduchými a přímými větami zachycuje rozpory v lidské duši. Prostřednictvím téměř pohádkového obratu „U nás v kibucu žil...“ dosahuje autor univerzálního zobrazení společnosti. A jak je v povídce *Dvě ženy* s lehkou nadsázkou explicitně řečeno poté, co se jistý muž po letech manželství nastěhoval k jiné, „takové věci se dneska běžně stávají, všude ve světě i u nás v kibucu“ (dodejme samozřejmě s tím rozdílem, že jinde by se možná nenastěhoval doslova hned vedle za roh). Celý útlý svazek je tedy svého druhu lidská komedie v miniatuře, která ale nikdy nepopírá smysl kibucnického hnutí; zároveň nesklouzává ani k falešnému sentimentu, ani ke zdrcující kritice, a větší i menší konflikty se v ní zpravidla řeší kompromisem.

Až to vypadá, že Ozovi kibucníci sice, jak přemítá jedna z postav, „svou zbožnost nasměrovali jinam“ a jejich Talmudem je Marx (povídka *Dejř Adžlún*), ale už tolik nežízni po absolutnu. Jsou to lidé trpěliví, umějí pochopit druhého a zmítají jimi pochyby, čímž se paradoxně blíží postavám z děl Dostojevského, Camuse a Kafky, autorů, které si výrostek Moše oblibil právě proto, že jeho i je přitahuje spíše to nezodpovězené. A přitom zrovna tihle tři představovali tehdejší socialistickou terminologií nikoli pokrokový, nýbrž zpátečnický tábor. Lepší historickou lekcí – a v lepším (mimochodem skvěle přeloženém) literárním hávu – si nelze představit.

HANA ULMANOVÁ

*Amos Oz: Mezi svými. Vydalo nakladatelství Paseka v Praze roku 2019. Z hebrejštiny přeložily Lenka Bukovská a Mariana Fisher. 144 stran, doporučená cena 249 Kč.*

**Naim Katan**

## DEN, KDY ŽIDÉ OPUSTILI IRÁK

Židé z Iráku odešli. Jaké byly politické okolnosti, které předcházely jejich exodu ze země? Potomci zajatců, které do Babylonie odvedl Nebukadnesar II. na počátku 6. stol. př. o. l., dokázali na tomto území, které bylo postupně součástí mnoha říší i států, přetrvat po celých dvacet pět století. Ve 20. století se historie, která překlenula dvě tisíciletí, uzavřela.

### FARHÚD

V roce 1941 se dostala v Iráku k moci otevřeně pronacistická vláda Rašida Aliho al-Kajláního, země vstoupila do vojenského konfliktu s Velkou Británií a nějaký čas trvalo, než Britové začali území Iráku opět kontrolovat. Po porážce hledal Kajlání útočiště v Íránu. Nakonec ho našel v Německem ovládané Evropě – v Berlíně ho přijal sám Hitler jako představitel irácké vlády v exilu. V Iráku se na krátké období mezi 29. květnem, kdy uprchl Kajlání, a 3. červnem, kdy do Bagdádu vstoupily britské jednotky, zcela zhroutila veřejná správa a ve městě propukl během svátku Šavuot pogrom, známý pod názvem Farhúd. Půdu mu připravily pronacistické nacionalistické kruhy ve spolupráci s německými diplomaty a exponenty zejména během období, kdy byl Kajlání

u moci. Během pogromu bylo zavražděno na 200 Židů, velký počet dalších byl zraněn, bylo vyrabováno na 600 židovských obchodů a vypáleno na 90 domů. Židé, kterých tehdy žilo v Bagdádu okolo 90 tisíc, ztratili veškerou důvěru ve svou další budoucnost ve městě i v zemi. Mnoho mladých iráckých Židů nacházelo řešení v odchodu do Palestiny. Přecházeli ilegálně hranici mezi Irákem a Íránem a odtud se pak snažili dostat do Svaté země.

### TASKID

Celou jednu třetinu obyvatel Bagdádu tvořili ještě krátce po druhé světové válce Židé. Byli mezi nimi vysocí úředníci, lékaři, advokáti, učitelé, obchodníci i umělci stejně jako řemeslníci a dělníci. Kromě Bagdádu a Basry existovaly i menší obce v dalších iráckých městech. Jejich příslušníci hovořili převážně arabsky. Na severu země mezi Kurdy žili Židé kurdští. Absolventi školy Alliance israélite universelle byli vyhlášeni znalci arabského

jazyka a byli to Židé, kdo ve třicátých letech minulého století založili první iráckou literární revui *Al Chassid*. Uplatnili se prakticky ve všech oblastech společenského, hospodářského i politického života země s výjimkou dvou Židům nepřístupných oblastí: diplomacie a vyšších hodností v armádě.

Poté, co byli němečtí nacisté poraženi, změnili iráčtí nacionalisté slovník a taktiku. Při výročích vyhlášení Balfourovy deklarace pořádali manifestace na podporu stanoviska, že Palestina patří pouze jejímu arabskému obyvatelstvu. Židovští úředníci byli postupně propouštěni, obchodníci nuceni vstupovat do společností kontrolovaných muslimy. Hodně Židů bylo uvězněno na základě obvinění ze sionismu a komunismu, žádosti o vystěho-



Evakuace iráckých Židů. Foto Teddy Brauner.

vání byly zamítány. V roce 1948 se Irák připojil k těm arabským zemím, které vyhlásily Izraeli válku ihned po jeho vzniku.

V roce 1950 irácká vláda konstatovala, že zvyšená kontrola ani perzekuce Židů nepřinášejí žádoucí výsledky, a došla k závěru, že nejlepší bude se této populace zbavit. Za tím účelem byl přijat nový zákon: taskit. Židé se mohou vzdát iráckého občanství a odejít, pokud se zároveň vzdají svého veškerého majetku.

Už řadu generací existovaly v mnoha městech po celém světě obce iráckých Židů: v Manchesteru, Miláně, Šanghaji, Singapuru, New Yorku. Jejich členové přijížděli občas do Bagdádu, aby si tu našli nevěstu nebo přispěli na židovské školy či zdravotnická zařízení. Menší část iráckých Židů našla útočiště tam. Rozhodující chvíle pak přišla v roce 1951, kdy Izrael zveřejnil svůj plán přijmout a integrovat všechny irácké Židy, kteří o to projeví zájem. V rámci operací Ezra a Nechemia bylo do židovského

státu z Iráku přemístěno okolo 110 000 osob. Letadla přepravovala imigranty zpočátku přes Kypr, později byly zavedeny i přímé lety mezi Bagdádem a Lodem.

Historie se uzavřela. Dnes žije v celém Iráku už jen osm osob, které se hlásí k židovství.

### SBOHEM, BABYLONE

„Já jsem z Bagdádu odešel do Francie v roce 1947,“ říká spisovatel Naim Katan, „poté, co mi bylo uděleno studijní stipendium na pařížskou Sorbonnu. Během studia jsem si přivydělával jako dopisovatel bagdádského deníku *Al Shaab* a až do roku 1954, kdy jsem emigroval do Kanady, jsem také přispíval do francouzských novin.“

Trvalo patnáct let, než jsem byl schopen přejít z arabštiny do francouzštiny jako spisovatel. První román v tomto jazyce *Adieu, Babylone* (Sbohem, Baby-

lone) vychází z mých zkušeností a zážitků z doby, kdy se poměry v Iráku začaly pro Židy dramaticky měnit. Jsou to moje (do jisté míry fiktivní) paměti. A také pocta židovskému Bagdádu, který přestal existovat. Kniha měla úspěch a byla přeložena do několika jazyků, dokonce i do arabštiny. Od té doby mám na svém kontě patnáct dalších francouzsky napsaných knih. V nich se objevuje, i když třeba už ne v prvním plánu, moje

židovská zkušenost z Orientu. A ovšem také z Evropy i z Ameriky.

Můj známý, mladý irácký šíitský spisovatel, mi nedávno poslal text, jehož autorem je Muktada Sadr, jeden ze šíitských vůdců v Iráku. Píše se v něm, že všichni Židé narození v Iráku jsou tam vítáni. Je to sice hezké, ale po mém soudu už hodně vzdálené realitě. Jistěže jsou Židé, kteří na svůj bývalý domov vzpomínají s nostalgií. Ale jejich život se dnes odehrává jinde, daleko od bomb, které ustavičně vybuchují v bagdádských ulicích, daleko od krvavé nenávisti zaplavující zemi, ze které pocházejí. Patří už do zemí, které je přijaly a poskytly jim útočiště i možnost normálního života. To je i můj případ. Na otázku, kdo jsem, odpovídám: Jsem Kanaďan, obyvatel Québecu, frankofonní Žid z Bagdádu.“

Podle článku „Le jour où les Juifs quittèrent l'Irak“ (*Information Juive*, listopad/prosinec 2018) připravil jd.



## IZRAEL: Volby mimo soutěž

Volby se v demokraciích konají proto, aby občané mohli odvolat vládu, jež dělá chyby nebo se zpronevěřila svým slibům. Volby nezvyšují šance na vznik kvalitní vlády, to je užitečné si připomínat. Pouze zajišťují, že každá vláda má nad sebou hrozbu svého konce i důvod ke snažení: když se snažit nebude, další volby prohraje.

V dnešním Izraeli to ovšem platí s jistými „ale“. A nejenom v něm. Hledáte-li argument pro to, že Izrael patří do západního světa a jeho běžného politického provozu, skýtá ho právě atmosféra voleb a všeho, co je provází. V Izraeli, tak jako v mnoha jiných zemích Západu, je lídr Benjamin Netanjahu v očích mnoha lidí a v řadě ohledů nepopulární. Pro dost voličů to „nepopulární“ hraničí spíše s „trestně odpovědný“, tedy patřící před vyšetřovací orgány. Ale když se vyhlásí volby a začnou se dělat průzkumy, vyjde z nich, že největší šanci na vytvoření nové vlády má právě ten nepopulární, tolikrát odsuzovaný a zatracovaný Bibi. Takto vnímejme i fakt, že Netanjahu vyhlásil na 9. duben předčasné volby. Očekává od nich vytvoření o něco silnější vládní koalice, než jakou disponoval v posledních měsících. Jiná věc je, co od nich očekává politická i širší veřejnost. Že jsou předčasné, samo o sobě nevadí – řádné měly být tak jako tak letos. Třeskutý bod se ale odvíjí od termínu konání voleb, neboť do dubna má nejvyšší státní žalobce (generální prokurátor) Avichaj Mandelblit sdělit, zda doporučí stíhání Benjaminu Netanjahu v několika táhnoucích se kauzách. Reálná je tedy i tato možnost: Bibi bude kandidovat jako trestně stíhaný, sám bude tvrdit, že se proti němu všichni nepřátelé spikli, a voliči mu to stejně „hodí“. Neznáme to odněkud?

A dále. Z voleb vyjde vláda, jež povede Izrael do značně změněného Blízkého východu. Po sedmi letech končí občanská válka v Sýrii a končí jinak, než se ještě před pár lety mohlo zdát. Vojenským vítězstvím Asadova režimu, politickým vítězstvím Ruska nad Spojenými státy (Rusko se dokázalo prosadit jako stabilizátor Sýrie i širšího regionu, kdežto Amerika se z oblasti vojensky

stahuje) a posílením vlivu Íránu. S těmito poměry se bude muset popasovat nová izraelská vláda, ať už ji povede Netanjahu nebo někdo jiný. V tomto smyslu lze říci, že volby 9. dubna nenabízejí výběr mezi dvěma soupeřícími vizemi či zásadními alternativami, ale spíše jen otázku, kdo bude dále udržovat dosavadní vyčkávání Izraele a přípravu na nejistotu. A v této disciplíně je mistrem právě Netanjahu. Dalo by se tak možná říci, že to budou volby mimo tradičně navyklou soutěž.

### CO ŘEKNE MANDELBLIT...

O tom, jak na situaci hledí sami Izraelci, píše Gil Hoffman v listu *The Jerusalem Post*. Opírá se o výsledky průzkumu společnosti Smith Research. Upřímně řečeno, jejich interpretace se nevymyká tomu, co známe z Evropy či USA, kde kritizování lídrů často uspějí ve volbách. Dokládají to čísla. Měl by premiér Netanjahu odstoupit, pokud státní žalobce Mandelblit doporučí jeho stíhání? Na tuto otázku odpovídá 51 procent Izrael-



Náčelník generálního štábu Ben Ganc a šéf Šin bet Joram Kohen, 2011. Foto archiv.

ců „ano“, jen 34 procent „ne“ a 15 procent neví. Ale další otázka staví Bibiho šance do jiného světla. Který kandidát by byl nejvhodnější jako příští premiér? Netanjahu pro 39 procent dotázaných, bývalý náčelník generálního štábu armády Benjamin Ganc pro 14 procent, Jair Lapid (strana Budoucnost existuje) pro 9 procent, Naftali Benet (nová strana Nová pravice) pro 7 procent, levice je v hlubokém propadu a tak dále. Z toho všeho lze vyvodit asi jen toto. Když loni *The Jerusalem Post* vyhlásil vítězem ankety „50 nejvlivnějších Židů roku“ státního žalobce Mandelblita, vě-

děl, co dělá. Jenže i když má Mandelblit takový vliv, že může zahájit trestní stíhání premiéra, nemá až takový vliv, aby ho vyštípá z úřadu. A sám Netanjahu trvá na to, že zákon neporušil, takže nebude-li odsouzen, tak neodstoupí.

### ...ALE VSAĎTE NA BIBIHO

Úsporné shrnutí situace nabízí izraelský novinář Gil Jaron píšící pro německý *Die Welt*. Což má výhodu, že informace filtruje tak, aby evropskému publiku předložil jen ty nejpodstatnější. K těm patří fakt, že jsou-li volby soubojem osobností, skutečnými duelanty mohou být jen Bibi a Benny Ganc. Ano, Izrael má tradici bývalých generálů, kteří uspěli v politice – na levici (Jicchak Rabin) i na pravici (Ariel Šaron). Ganc má skvělou pověst vojáka a politicky je výrazným protipólem Bibiho. Jak upomíná Jaron, Ganc odmítá panikářství. Když před lety Netanjahu líčil hrozby íránského jaderného programu, Ganc na to opáčil: „Odmítám hysterčit. Znam sílu Izraele a v naši bezpečnost mám plnou důvěru.“ Otázkou ale je, jak toto osloví voliče v kampani a jak může Ganc uspět v čele zcela nové strany.

Za připomínku stojí, co web *Debka*, známý blízkostí k vládním zdrojům, napsal o podzimní rezignaci ministra obrany. Avigdor Lieberman odstoupil na protest proti slabé odpovědi na raketové útoky z Gazy. Ale proč

vlastně premiér odmítl zahájit ostřejší akci? Inu proto, že – jak prý vyplynulo z průzkumu, který si nechal udělat – pro zdrženlivost bylo 58 procent Izraelců. I toto odpovídá na otázku, proč 31. března Netanjahu oslaví již 10. výročí v křesle premiéra. A připočteme-li období 1996–1999, strávil jako předseda izraelských vlád zatím již 13 let. Takže vsadíte-li na Bibiho, na to, že bude předsedou další vlády a izraelským rekordmanem v počtu odsouzených premiérských let i volebních vítězství, zřejmě neuděláte chybu.

ZBYNĚK PETRÁČEK

## ÚHOŘ NENÍ KOŠER ...a další události

*/Vybráno z českých médií/*

Tradiční novojičínká kloboučnická společnost TONAK, a. s. (zkratka ze slov TOvárna NA Klobouky), byla založena už roku 1799. Brzy začaly její produkty pronikat nejen do tehdejší rakouské monarchie, ale i na trhy po celém světě. V Novém Jičíně stojí jeden z provozů unikátní české manufaktury dodnes. Pod vedením Lenky Urbánkové Jarešové se TONAK začal měnit. Navenek, i zevnitř. „Plstíme klobouky pro židy nebo třeba fezy pro muslimy,“ říká. „Máme dvě firmy. Kromě té novojičínské na srstnaté klobouky provozujeme ještě výrobu ve Strakonících, tam se dělá pletená produkce specializovaná na čepice, barety nebo právě takové fezy,“ dodává. „Také vyrábíme buřinky pro bolivijské a peruánské indiány,“ překvapuje při rozhovoru výčet nezvyklých spotřebitelů. „Naším vděčným odběratelem je severní Afrika, hlavně Maroko. A například zmíněný židovský trh je obří, stále tu roste poptávka. Jen do New Yorku a Antverp dodáme do jejich komunity ročně za 50 milionů.“ (Business Leaders.cz, 7. 1.) ■ V roce 1938 chtěl britský nakladatel Stanley Unwin svého nejnámějšího klienta J. R. R. Tolkiena dostat i na německý trh. Navázal tak kontakt s nakladatelstvím Rütten & Loening v Berlíně. Oslovil je s nabídkou německého překladu úspěšné Tolkienovy knihy *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*. Z nakladatelství Rütten & Loening obratem přišla žádost o důkaz Tolkienova árijského původu. Pisovatele to natolik rozhořčilo, že poslal přes nakladatele nacistům stylovou odpověď: „Draží pánové, děkuji Vám za Váš dopis. Lituji, ale nejsem si zcela jist tím, co vlastně myslíte slovem árijský. Nejsem árijské rasy, ta vznikla v Indii a Íránu. Nejsem si vědom toho, že by moji předkové byli Indové, Peršani, Romové či spřízněné národnosti. Jestli Vás ale chápu správně a Vy se ptáte na to, zda mám židovské předky, pak musím bohužel odpovědět, že žádné předky z řad nadaného lidu tohoto vyznání nemám. Můj prapraděda přišel do Anglie už v 18. století z Německa. Můj původ je tak ryze anglický a já sám jsem občanem Anglie. To by mělo na vysvětlenou stačit. Zvykl jsem si nicméně na to, že se ke svému německému jménu hlásím

s hrdostí. Činil jsem tak i během té politováníhodné války, když jsem sloužil v britské armádě. Nemohu si ovšem odpustit poznámku, že jestli se podobné dotazy na můj původ stanou v knižním světě pravidlem, tak není vzdálena doba, kdy se k německému jménu s hrdostí hlásit přestanu.“ (Lidovky.cz, 9. 1.) ■ V neděli 13. ledna v podvečer se v prostorách turnovské synagogy uskutečnila vzpomínková akce. Tento den před 76 lety odjela velká část turnovských Židů do Mladé Boleslavi, odkud následně 16. ledna 1943 pokračova-



li do vyhlazovacích táborů. Přítomní si tyto události připomněli na pozadí *Příběhů proti smutku. Zastavení na cestě života, tentokrát s moudrostí zbožných chasidů* Elieho Wiesela. (Turnovsko v akci.cz, 13. 1.) ■ Letošní desátý ročník Grand Restaurant Festivalu se pone-se v duchu 500. výročí úmrtí renesančního umělce a vynálezce Leonarda da Vinci. Festival trvá od 15. ledna do 28. února a ochutnávky je možné kupovat již od 1. prosince. „Da Vinci je autorem pravděpodobně nejslavnějšího gastronomického obrazu na světě,“ připomněl hlavní organizátor Pavel Maurer slavnou *Poslední večeři*. Na ní sedí Ježíš a 12 apoštolů. „Asi každý vám řekne, co se na obraze děje, ale nejspíš nikdo neví, co se na té večeři jí. Jsou to chléb, olivy a víno, což je příznačné pro osazenstvo, ale také se tam objevil úhoř na pomerančích, což vůbec není košer a nemůže být u večeře, u které sedí Žid,“ řekl Maurer. (Lidovky.cz, 14. 1.) ■ Izrael je nejen kolébka světových náboženství, ale také ornitologicky bohatá oblast. Můžete se o tom přesvědčit v krnovské synagoze, kde je po celý leden, únor i březen k vidění výstava fotografií Martina Lazaroviče. „Chodím přírodou, pozoruju ptáky a vše ostatní a občas

něco vyfotím. Fotografování je pro mě ale pouze vedlejší činností k pozorování ptáků,“ představuje se Martin Lazarovič, který se narodil na Šumavě. Jeho předci byli Židé z Podkarpatské Rusi, kteří za války poznali utrpení koncentračních táborů, pochody smrti i útěky z transportů. (Bruntálský a krnovský deník, 16. 1.) ■ Politici a mágové volebních kampaní odedávna vědí, že strach a nenávisť jsou ty nejlepší ingredience koktejlu, který veřejnost vypije, a poté jak omámená jedná podle záměrů „barmanů“. Je vcelku jedno, na koho kampaně ukáží prstem – ať už jsou to Židé, „vykořisťovatelé“ nebo jakákoli jiná, aspoň trochu snadno definovatelná a rozeznatelná skupina populace. V Česku jsme ovšem došli ještě dále: třeseme se strachy před neexistující skupinou. Jsme svědky situace, kdy populisté šíří v národu hrůzu před muslimskými imigranty, kteří tu ovšem nejsou. Což není na škodu – alespoň se o nich dá vymyslet leccos, co by v přímém kontaktu s nimi nepřežilo. Bohužel se však pod vlivem této propagandy snadno ovlivnitelný důchodce Jaromír Balda rozhodl útočit na vlaky a jejich vykolejení svěst na muslimy. Vedl i silácké řeči o zapalování muslimek – těžko rozhodnout, který z těch počinů je hnusnější. Právě v těchto dnech byl penzista, dle svých slov připravený jít po muslimech, „jako se jde po potkanech a po krysách“, odsouzen (zatím nepravomocně) ke čtyřem letům vězení a ochranné ambulantní léčbě. Svých činů Balda lituje, podlehl prý „falešným zprávám o hrozící muslimské invazi“ a už ví, že udělal hloupost. Před soudem by ale měli stát také politici, kteří v Česku strach z imigrantů uměle šíří. Na to ale bohužel žádný paragraf není... (Týdeník Květy, 17. 1.) ■ Hned tři výstavy jsou k vidění v opavském Domě umění. V rámci česko-polského projektu zde představují umělci svá díla na motivy aforismů Franze Kafky, místo zde mají také klauzurní a diplomové práce studentů Institutu tvůrčí fotografie Slezské univerzity a také grafiky Terezy Smetanové. Přizemí a rovněž prostor kostela sv. Václava patří Franzi Kafkovi. Uvidíte zde několik jeho portrétů a pak také díla inspirovaná jeho aforismy. Výstava představuje práce, které vznikly v rámci česko-polského projektu Akademie výtvarných umění v Krakově a Ostravské univerzity. (Polar.cz 17. 1.) *jd, ilustrace Jiří Stach*

## Kalendárium

Před rokem, **15. února 2018**, zemřela po těžké nemoci v Amsterdamu psychologka, socioložka, publicistka, překladatelka a editorka **VERA (VĚRA) EBELS**, rozená **Dolanová**. Narodila se roku 1948 v Praze, po roce 1968 emigrovala do Holandska. Vystudovala psychologii, magisterský titul získala v oboru politické a sociální vědy na Univerzitě v Amsterdamu. Od druhé poloviny sedmdesátých let do počátku let devadesátých byla redaktorkou holandského periodika s názvem *Info o Chartě 77*; o dění ve střední a východní Evropě (používala pseudonym Jana Danielová) informovala i v denním tisku. V letech 1985–1988 pracovala jako ředitelka dokumentačního oddělení Nadace Anne Frankové, v letech 1992–2004 vyučovala na katedře východoevropských studií Univerzity v Amsterdamu.

Roku 1995 se stala ředitelkou nadace na podporu vydávání kvalitních knih ve střední a východní Evropě, Fund for Central & East European Book Projects (CEEBP). Těžko se v této funkci mohl ocitnout někdo povolanejší, s větším zápletem pro věc a k nakladatelům vstřícnější. Během následujícího čtvrtstoletí tato nadace podpořila v bývalých komunistických zemích překlady stovek zásadních titulů z humanitních oblastí; někdy jejich vydání Vera Ebels i iniciovala, na vhodné tituly sama upozorňovala, nadace díky ní začala poskytovat i poradenství v oblasti knižní distribuce a marketingu. Díky její ochotě (a trpělivosti) vyšly s pomocí CEEBP i některé knihy nakladatelství Sefer (*Jakob Edelstein* od Ruth Bondyové, *Utekl jsem z Osvětimi* od Rudolfa Vrby či *Deník 1933–1944* od Mihaila Sebastiana).

Před **100 lety, 6. února 1919**, se v početné a zbožné rodině v Hrušovu na Podkarpatské Rusi, v tehdejší Československu, narodil **CHAJIM KLEIN**. Měl se stát rabinem (stejně jako byl jeho děd, rabin Jicchak), po absolvování chederu pokračoval v ješivě, ale pak do jeho života zasáhly tragické události konce třicátých let: byl odveden do ma-

ďarské vojenské pracovní roty, prožil všemožné útrapy. Nakonec, poté co upadl do zajetí, se mu však podařilo vstoupit do Svobodovy armády a s tou přišel do Čech. Po válce působil v Keren kaje-met LeJisrael a poté na izraelském velvyslanectví v Praze. Roku 1952 ho v rámci „tažení proti sionistům“ povolali již jako 33letého na vojnu do neblaze proslulého trestního oddílu PTP, přestože měl za sebou věznění i službu v armádě. Odsloužil si 2,5 roku. Po propuštění do civilu mohl vykonávat už pouze dělnické profese.

Za svou manželkou se odstěhoval do Teplic, aktivně se zapojil do života místního, zdevastovaného nepočetného židovského společenství; v letech 1974–2003 komunitu vedl a působil též jako její kantor a duchovní. Právě díky jeho obětavosti, oddanosti židovství a práci se teplotičtí Židé po pádu komunistického režimu mohli rozvíjet jako činná obec. Roku 1992 vyšla v *Židovské ročence* (5773) část jeho vzpomínek pod názvem *Moje rabínská studia*. Zemřel **2. února 2004**, tedy před **15 lety**.

Před **85 lety, 9. února 1934**, zemřel v Bratislavě malíř, grafik, ilustrátor a kynolog **ALFRÉD JUSTITZ** (nar. 19. 7. 1879 v Nové Cerekvi), jeden ze zakladatelů českého moderního malířství. Studoval architekturu na České vysoké škole technické v Praze u profesora Kotěry, pražskou akademii u profesorů Pirnera a Thieleho, poté pokračoval na akademiích v Karlsruhe a v Berlíně. Roku 1910 odešel do Paříže, kde jej zaujala a inspirovala díla Cézanna, Deraina či Daumierova. V letech 1915–1916 sloužil v Haliči, poté se k malířství vrátil; v roce 1928 vstoupil do SVU Mánes a vystavoval se skupinou Tvrdošijných.

Je autorem řady krajinomaleb, inspirovaných jihočeskou krajinou či Vysočinou, portrétů, aktů i obrazů s biblickými náměty. Ve své malbě spojoval kubistické prvky s neoklasickými. Věnoval se i grafice a knižní ilustraci. Pozoruhodné jsou kresby v dopisech, které během války posílal své sestřenci a budoucí manželce Anně Pollakové (více viz *Rch* 1/2014). (am)



Vera Ebels-Dolanová. Foto archiv.

## KONFERENCE V JIČÍNĚ

V židovské škole v Jičíně, která byla v období 2010–2014 v rámci projektu Deset hvězd – Revitalizace židovských památek ČR citlivě zrekonstruována, proběhla 19. listopadu 2018 konference s názvem „Češi v zahraničí: emigrace, asimilace, reemigrace“. Uspořádal ji Institut komunikačních studií a žurnalistiky Fakulty sociálních věd UK ve spolupráci s Federací ŽO v ČR.

Konference, již moderoval publicista a historik Petr Brod, se symbolicky uskutecnila v budově, kterou jičínská židovská obec zakoupila v roce 1872 a v přizemní zřídila školní třídu. Budovu pak jičínští Židé užívali až do roku 1938. Dnes je zde umístěna expozice k dějinám česko-židovsko-německé literatury.

Účastníci se věnovali zejména politickému, ekonomickému a kulturnímu kontextu migrace českého etnika v 19. a 20. století. V dopoledním panelu se nejprve PhDr. J. Cebe, Ph.D., zabýval českou menšinou v Rakousku s přihlédnutím k jejímu tisku. PhDr. J. Kuděla, Ph.D., bývalý velvyslanec v Bosně a Hercegovině, hovořil o stopách Čechů na tomto území, kde mezi krajany vynikl jako „architekt Sarajeva“ jičínský rodák Karel Pařík. Mgr. P. Kourová se věnovala českému exilu v Austrálii a přiblížila příběh politické vězeňkyně Dagmar Šimkové. R. Malá promluvila o nových poznatcích ze života Čechů v Itálii.

Odpolední panel se zabýval zejména obdobím třicátých a čtyřicátých let 20. století. PhDr. Petr Bednařík, Ph.D., v příspěvku *Emigrace Židů do Šanghaje* zdůraznil význam *Židovských listů* jakožto jediného povoleného židovského periodika v protektorátu. Doc. PhDr. J. Čechurová, Ph.D., věnovala pozornost emigraci ve Velké Británii a PhDr. et Ing. J. Kasíková osvětlila organizaci poválečné československé repatriace a reemigrace. Známý příběh záchrany židovských dětí sira N. Wintona doplnil objevnými zjištěními PhDr. Ing. Z. Lyčka, bývalý český velvyslanec v Dánsku.

Postavení menšin v ČR a vztahu ČR k menšinám v zahraničí byly věnovány závěrečné příspěvky. Mgr. D. Müllerová přiblížila Těšínsko souvisle osídlené historickou polskou menšinou. Mgr. J. Půlpán Kheková z útvaru zmocněnce pro krajské záležitosti MZV pak jednání uzavřela zmapováním historie i současnosti českých komunit v zahraničí. (ab)



### Dita Krausová ODLOŽENÝ ŽIVOT

■ Svě vzpomínky psala pražská rodačka Dita Krausová (nar. 1929) původně anglicky pro své v Izraeli narozené děti a vnoučata. Popisuje dětství v Praze, vzpomíná na rodiče a kamarády, následnou deportaci do Terezína a poté do Osvětimi. Po válce se Dita vrátila do Prahy, kde potkala svého budoucího manžela, spisovatele Otu B. Krause, a s ním i řadu zajímavých postav z uměleckého prostředí. V roce 1949 oba odjeli hromadným transportem přes Rakousko a Itálii do Izraele, kde našli druhý domov. Vzpomínky na svébytný svět kibuců, na zpočátku nesnadný život ve zrozeném židovském státě tvoří další linii knihy, která se vyznačuje střídáním a nesentimentálním stylem, je muž nechybí humor.

Vydalo nakl. Ikar v Praze roku 2018. Z angličtiny přeložila Dagmar Lieblová. 368 stran, dop. cena 323 Kč.

### Bob Dylan TEXTY / LYRICS 1967–2012

■ Bob Dylan patří k největším hudebním, kulturním i společenským ikonám 20. a 21. století – na jeho písně odkazovali Beatles i Rolling Stones, David Bowie, Leonard Cohen či Tom Waits, ale také třeba Salman Rushdie, Allen Ginsberg, Václav Havel či Barack Obama. Nemá snad ani smysl vypočítávat všechna ocenění, jichž se Dylanovi během jeho zcela mimořádné tvůrčí dráhy dostalo – od mnoha cen Grammy přes Oscara, Zlatý glóbus, Pulitzerovu cenu, záplavu čestných doktorátů až po Nobelovu cenu za literaturu; postačí konstatovat, že vydal osmatřicet autorových alb, prodal přes sto dvacet milionů desek a jeho písně tvoří samotné srdce kánonu současné populární hudby. Trisvazkový dvojjazyčný komplet přináší kompletní Dylanovy texty od počátku jeho kariéry do současnosti, tj. od alba *Bob Dylan* z roku 1961 po poslední autorské album *The Tempest* z roku 2012, a k tomu ještě texty písní nezařazené na studiová alba. Jedná se o tzv. zrcadlovou edici: nalevo Dylanův originál, na protější stránce český překlad.

Vydalo nakl. Argo v Praze roku 2018. Z angličtiny přeložila Gita Zbavitelová. 3 svazky, 1542 stran, dop. cena 1498 Kč.

### Walter Isaacson EINSTEIN Jeho život a vesmír

■ Žádný jednotlivec tolik nepřispěl k vědeckému pokroku lidstva a k poznání vesmíru, jenž nás obklopuje, jako Albert Einstein. Isaacsonovo živé vyprávění po-

## KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI



skytuje úplný, výstižný a srozumitelný portrét Einsteina ve vši jeho složitosti, s geniovými nonkonformními rysy, s jeho vztahem k filosofii a k náboženství, s vědeckými i osobními problémy. Přibližuje podstatu jeho geniality a způsob jeho myšlení. Odpovídá na otázku, jak mohl patentový úředník, člověk, který celý život bojoval s praktickými stránkami studia, otcovství, manželství a zaměstnání, odhalovat tajemství atomů a kosmu.

Walter Isaacson (bývalý editor časopisu *Time* a ředitel televizní stanice CNN) jako první zpracoval Einsteinův život v celé šíři díky tomu, že Hebrejská univerzita v Jeruzalémě podle poslední vůle Einsteinovy nevlastní dcery uvolnila přes 3000 stran nových dokumentů, především Einsteinových dopisů jeho první a druhé ženě a dětem. Český doslov teoretického fyzika Jiřího Bičáka hodnotí Einsteinův pražský pobyt a vliv jeho osobnosti a díla na naši vědu i kulturu, na osobnosti, jakými byli Čapek, Březina, Martinův či Šalda. Podle knihy byl natočen seriál, jež ČT uvedla v minulém roce.

Vydalo nakl. Paseka v Praze roku 2018. Z angličtiny přeložil Martin Pokorný. 632 stran, dop. cena 499 Kč (v e-shopu nakladatelství 399 Kč, viz [www.paseka.cz](http://www.paseka.cz)).

### MIKVE V LIBERCIA VE ZLÍNĚ

■ Městské divadlo ve Zlíně uvádí v režii Terezy Říhové drama izraelské autorky

Hadar Galronové *Mikve*, jež v Izraeli získalo ocenění Hra roku 2005, s úspěchem ho několik let uvádělo i Stavovské divadlo v Praze. Ve Zlíně je nyní na programu **15. a 21. února**. Tutéž hru, v režii Jakuba Nvoty, uvádí i Divadlo F. X. Šaldy v Liberci. Představení se konají **7. a 13. února**.

### CHAREDIM ELIŠKY BLAŽKOVÉ

■ Fotografka Eliška Blažková osm let dokumentovala život ultraortodoxní židovské komunity v jeruzalémské čtvrti Mea Šearim. Autorka knihy chtěla nahlédnout do každodenního života uzavřené společnosti, která má svá vlastní pravidla a zákony, pro vnější svět jen těžko pochopitelné. Výsledkem její práce je publikace, již vydalo třebečské Nakladatelství Blízko v česko-anglické verzi. **1. února** od 18 hodin se koná její uvedení v Zadní synagoze v Třebíči, **4. února** od 19 hodin ji představí pražská Leica Gallery.

### AMOS OZ V KNIHOVNĚ VÁCLAVA HAVLA

■ Večer věnovaný vzpomínkám na jednoho z nejuznávanějších izraelských spisovatelů a intelektuálů Amosi Ozovi, který zemřel 28. prosince minulého roku. Hosté: Michael Žantovský a Alice Horáčková. Koná se **18. února** od 19 hodin v KVH (Ostrovní 13, P 1).

### ADAM BEN EZRA V JAZZ DOCKU

■ Izraelský kontrabasista, pozoruhodný samouk Adam Ben Ezra čerpal z různorodých hudebních vzorů (J. S. Bach, Sting nebo Chick Corea), aby se nakonec vydal vlastní cestou, do které přidal vlivy jazzu, latiny a středomořské hudby. Vystoupí **25. února** od 19 hodin v pražském klubu Jazz Dock.

### ASCHEROVI V UMPRUM

■ Pražské Uměleckoprůmyslové muzeum otevírá **15. února** výstavu mapující dílo pražských rodáků, manželů Zika a Lídy Ascherových. Zatímco u nás jsou neznámí, v západní Evropě zůstávají více než sedmdesát let synonymem špičkového textilního designu. Po odchodu z Československa před nacistickou perzekucí v roce 1939 se jim podařilo vybudovat v Londýně úspěšnou firmu specializovanou na oděvní látky. Z textilní firmy Ascher vytvářeli své kolekce francouzské, britské a italské módní domy (Dior, Balenciaga, Lanvin, Cardin, Y. S. Laurent, Sassoon nebo Fabiani). Světovou proslulost jim též přinesla kolekce luxusních tištěných šátků (tzv. squares), které zhotovovali podle návrhů významných umělců, mezi něž patřili Henry Moore, Henri Matisse, André Derain a mnozí další. Výstava potrvá do 15. září.

**ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA**

(Maiselova 18, velký sál)

**Káva o půl čtvrté**

■ Ve čtvrtek **7. února** přijal pozvání na „Kávu“ filmař, novinář a fotograf, režisér a scenárista, který žije pětadvacet let v Paříži a šestnáct let působil jako generální ředitel Českých center, dr. **Michael W. Pospíšil**.

■ V úterý **26. února** mezi nás přijde přední český neuropatolog a publicista MUDr. **František Koukolík**, DrSc., FCMA, autor knihy *Vzpouza deprivantů*.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ  
A KULTURU ŽMP****Auditorium** (Maiselova 15, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18 hodin a je na ně volný vstup.

■ **6. 2.: Současný Izrael v románech Asafa Gavrona.** Izraelský spisovatel Asaf Gavron (1968) se ve svých knihách často vyjadřuje k palčivým tématům Izraele. Jak izraelská společnost nahlíží na fenomén osadnictví? Jaký byl život v Izraeli za druhé intifády? O těchto i dalších tématech pohovoří překladatelka **Magdalena Křížová** (rozhovor s autorem viz *Rch* 7/2018). Zazní úryvky z tohoto románu i z chystaného překladu dalšího Gavronova titulu s pracovním názvem *Smrt na jazyku* v podání Hanuše Bora.

■ **10. 2.** (neděle) od 14 hodin: Dílna pro děti – na dvoře OVK. *Arje slaví Tu bi-švat (Nový rok stromů)*. Společně si budeme vyprávět o tom, proč Židé v Izraeli zasazují v tento den nové stromy. Prohlídka: Starý židovský hřbitov. Vstupné 50 Kč.

■ **12. 2.: Plynové vozy a nacistická technologie konečného řešení.** Přednáška historika **Vojtěcha Kyncla** z Historického ústavu AV ČR je součástí přednáškového cyklu k nové stálé expozici *Cesty bez návratu. Deportace Židů z českých zemí 1939–1945* v areálu Pinkasovy synagogy.

■ **13. 2. Zpravodajství z Orientu, zpravodajství v Orientu.** Televizní reportér a bývalý blízkovýchodní zpravodaj České televize a autor knihy *Za oponou války* **Jakub Szántó** přiblíží pozitivita i úskalí novinářské práce v Orientu. Vysvětlí rozdíl ve vnímání žurnalistiky v Evropě a na Blízkém východě a přidá i několik osobních příběhů načerpaných za svého reportérského působení v tomto složitém regionu (rozhovor s ním viz *Rch* 12/2018).

■ **14. 2. od 19.00: Židovská hudba pro dvě violoncella / Dominika Weiss Hošková a Jiří Hošek.** Koncert violoncellové kompozice židovských skladatelů 19. a 20. století v podání předních českých violoncellistů **Dominiky Weiss Hoškové** a **Jiřího Hoška**. Během programu zazní skladby Jacquese Offenbacha, Noama

**KULTURNÍ  
POŘADY**

Sheriffa, Jiřího Hoška a Davida Poppera. Vstupenky lze zakoupit v předprodeji v Maiselově synagoze, v Informačním centru muzea (Maiselova 15, Praha 1), v síti Ticket Art, Prague Ticket Office a na webových stránkách ŽMP, kde naleznete i kompletní program koncertu. Koná se v **Maiselově synagoze (Maiselova 10, P 1)**; vstupné 230 Kč / 150 Kč.

■ **26. 2. Váha inkoustu.** Dvě ženy, které od sebe dělí celá staletí – profesorka historie zkoumající vzácné židovské rukopisy nalezené v genize jednoho londýnského domu a židovská dívka, která v 17. století přichází do Londýna se slepým rabinem a dostává svolení působit jako pisařka. Nejnovější román americké židovské autorky Rachel Kadishové vypráví o obětech, které obě ženy musely přinést, aby naplnily svá životní poslání. Knihu představí překladatelka **Zora Freiová** a redaktorka nakladatelství Host **Ivana Šelešovská**. Úryvky přečte Taťána Medvecká. Kniha bude k prodeji za zvýhodněnou cenu.

■ **27. 2. Jak Tóra nahlíží na postižení.** Jsou fyzická a mentální postižení součástí božího plánu se světem tak, jak je popisován v Tóře? A pokud ano, má být na tato postižení nahlíženo jako na požehnání, nebo kletbu? Přednáška **Yechiela Bar-Chaima**, bývalého ředitele American Jewish Joint Distribution Committee (JOINT) pro oblast střední a jihovýchodní Evropy. V angličtině s českým překladem.

■ **28. 2. Pět večerů s Billym Wilderem: Pojistka smrti.** První část stejnojmenného cyklu filmové historičky **Alice Aronové** se bude věnovat vzpomínkám na mládí, které strávil tvůrce, scenárista, režisér a producent Billy Wilder (1906–2002) v Evropě předtím, než v roce 1934 emigroval do Hollywoodu. *Pojistka smrti* (USA 1944, 107 min.) vypráví příběh zdánlivě dokonalé vraždy. Tento mistrovský temný thriller byl natočen podle skutečné události, ve spolupráci se spisovatelem Jamesem M. Cainem (1892–1997) a Raymondem Chandlerem (1888–1959), který si ve filmu zahrál malou roličku. Anglicky s českými titulky.

■ Výstava v prostorách OVK: *Než se vše změnilo.* Výstava díla amatérského fotografa Kurta Bardoše (1914–1945) z brněnské židovské rodiny, jenž byl zavražděn v Dachau. Jeho snímky, pořízené na přelomu třicátých a čtyřicátých let 20. století, odrážející klasické trendy meziválečné fotografie, téměř záračně přežily dramatické zvraty 20. století. Od 4. 2. do 29. 3. 2019.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ  
A KULTURU ŽMP V BRNĚ**

tř. Kpt. Jaroše 3, Brno

■ Není-li uvedeno jinak, konají se pořady od 17 hodin a vstupné činí 30 Kč.

■ **5. 2.: Židovka:** promítání dokumentárního filmu a diskuse s tvůrci. Režisér a kameraman **Petr Baran** zachytil životní příběh Alexandry Strnadové, která se narodila do poválečných padesátých let v brněnské židovské rodině.

■ **18. 2.: Biblické příběhy a psychologie.** Bible je souborem knih různých žánrů a témat. Přednáška kulturoložky a hebraistky **Terezie Dubinové** posluchačům zprostředkuje psychologický rozměr příběhů biblických hrdinů a hrdinek, jež mohou dodnes být inspirací a poučením. Zvláštní rozměr interpretace příběhů získají, když je čteme v původním jazyce hebrejské Bible.

■ **19. 2.: Ze života Židů II: Tradiční ošacení.** S pravidly tradičního odívání posluchače seznámí správce pražského Nového židovského hřbitova **Chaim Kočí**, který současně vykonává rituální dozor nad košer stravou pro Pražský rabinát a je v České republice předsedou Chevra kadiša.

■ **24. 2.** (neděle) v 10.30 hodin, Nezamyšlůva 27, Brno-Židenice: *Medvídek Dubi před třímetrovým obrem.* Dílna pro děti na téma příběhu Davida a Goliáše.

■ **25. 2. Smích skrze slzy I: Válečná léta a Klavírní trio e-moll op. 67.** Cyklus fascinujících příběhů o tom, jak se zaujetí židovskou kulturou i odhodlání bránit její těžce zkoušené nositele zrcadlí v osudech a tvorbě sovětského hudebního skladatele Dmitrije D. Šostakoviče. Cyklem přednášek s hudebními ukázkami posluchače provede muzikolog a hudební kritik **Jan Špaček**.

■ **28. 2.: Domy věčnosti X: Boskovice a Lomnice u Tišnova.** V desátém dílu přednáškového cyklu věnovaného moravským židovským hřbitovům připomene publicistka a fotografa **Helena Bretfeldová** dva z nejkrásnějších a nejpůsobivějších, situovaných v podhůří Dražanské vrchoviny.

■ V únoru lze v sále OVK Brno zhlédnout výstavu fotografií Martiny Janošové *Rekvíem za Vlněnu*. Textilní továrna Vlněna, spojená s rodem Löw-Beerů, od 19. století až do arizace provozovaná rodinou Stiassny a přestavěná Ernstem Wiesnerem, byla jedním z nejrozsáhlejších komplexů na zpracování vlny v Brně. Ač se památkáři snažili o zapsání Vlněny mezi památkově chráněné objekty, nespěšně a na jaře 2016 byla zahájena demolice areálu. V současnosti zde vzniká kancelářské a obchodní centrum. Fotografie M. Janošové mapují postupný zánik tohoto výjimečného místa. Vstup volný.

## LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Učí se učitelé:** Ve středu 19. prosince 2018 proběhl pod vedením Michala Dvořáka workshop techniky mindfulness (všímavosti) pro učitele. Ve třech hodinách se učitelé seznámili s konceptem mindfulness a vyzkoušeli si několik technik všímavosti.

■ **Seminář v Jeruzalémě:** Na přelomu občanského roku se v Jeruzalémě uskutečnil výjimečný seminář pro učitele židovských studií a hebrejštiny, pořádaný izraelskou Národní knihovnou za podpory Rotschildovy nadace. Zúčastnili se ho učitelé z celé Evropy a byl zaměřený na židovské svátky a na možnost využít při jejich výuce materiály, které jsou v knihovně k dispozici (rukopisy, mapy, ilustrace, fotografie, plakáty, hudební nahrávky). Bohaté materiály izraelské Národní knihovny jsou zájemcům k dispozici na stránkách [www.nli.org.il](http://www.nli.org.il).

■ **Ze školní modlitebny:** Na konci prosince jsme během ranního studentského šachritu uspořádali slavnostní Simchat Tanach, při kterém všichni studenti primy a 6. Z dostali z rukou rabína E. K. Sidona nový školní Tanach.

■ **Šachrit:** Od prosince díky pomoci rabína Sidona a Jakuba Schwaba pořádáme ve škole každý čtvrtek od 7.30 ráno studentsko-rodíčovský šachrit ve školní modlitebně. Na modlitbě jsou vítáni všichni bez ohledu na věk nebo zkušenosti. Více informací vám rádi sdělí rabín Sidon, J. Schwab nebo Gaňa Váňová.

■ **Dar školní knihovně:** Předseda Rady školy LŠ pan R. Salomonovič zprostředkoval dar od Lilly Reiser, občanky USA. Paní Reiser se rozhodla podpořit školní knihovnu – dar 10 tisíc dolarů zajistí doplnění knihovnického fondu (2019–2021), koupí nových úložných prostor a mzdové náklady spojené s čtenářským klubem. Knihovna tak od nyní nese jméno této donátorky.

■ **In medias res:** Dne 19. února se v LŠ koná již 5. ročník konference In medias res. Do středu věci, v rámci níž studenti zvou do školy zajímavé osobnosti. Letos přijdou například primářka domácího hospice Cesta domů Irena Zavadová, choreograf a tanečník Petr Zuska či překladatel a ředitel Knihovny Václava Havla Michael Žantovský.

## BESEDA

### S DR. DANIELEM LÖW-BEEREM

■ Nadační fond Archa – rodiny Löw-Beer a Oskara Schindlera – vás ve spolupráci s Federací židovských obcí v ČR srdečně zve na besedu se zakladatelem a předsedou Nadačního fondu Archa, Dr. Danielem Löw-Beerem. Koná se ve středu 20. února od 17 do 19 hodin v restauraci Šalom v Židovské radnici (Maiselova 18, P 1).

Z bývalé textilní továrny v Brněnci, v níž

## VÝZVY, ZPRÁVY

### INZERCE



až do svého útěku před nacisty v roce 1938 úspěšně podnikala židovská rodina Löw-Beerových, se stal koncentrační tábor. Za druhé světové války zde bylo zachráněno 1200 židovských životů. Do povědomí veřejnosti se továrna dostala především díky oscarovému filmu Stevena Spielberga *Schindlerův seznam* (1993).

NF Archa má dvě priority – zachránit a vybudovat památník Schindlerovy Archy, holokaustu a Löw-Beerovy textilky a podporovat aktivity, které přinesou prospěch obyvatelům Brněnce a širšího regionu. Zamýšlený projekt je založen na obnově partnerství mezi místními obyvateli a rodinou Löw-Beerových.

Během besedy, moderované Janem Fingerlandem, Dr. Daniel Löw-Beer představí záměry NF Archa a uvítá vaše připomínky. Podrobnosti o Nadačním fondu Archa naleznete na webových stránkách [www.arks-foundation.net](http://www.arks-foundation.net).

### NADACE HAGIBOR: PŘÍSPĚVKY NA ROK 2019

■ Správní rada Nadace Hagibor vyhledává výběrové řízení na nadační příspěvky pro rok 2019:

**Témata:** podpora pro zlepšení a zajištění života seniorů, zejména obětí holokaustu a osob dotčených holokaustem; podpora zdravotních a sociálních služeb určených především pro přeživší šoa. Žádosti o nadační příspěvek musí být podány na předepsaném formuláři Nadace Hagibor. Termín uzávěrky je stanoven na **30. září 2019**.

Bližší informace a formuláře jsou k dispozici na e-mailu: [nadace.hagibor@kehilaprag.cz](mailto:nadace.hagibor@kehilaprag.cz); [www.kehilaprag.cz/cs/stranka/nadace\\_fondy/nadace\\_hagibor](http://www.kehilaprag.cz/cs/stranka/nadace_fondy/nadace_hagibor) nebo u Renaty Klodnerové, telefon: 736 418 575.

### KULTURNÍ PROGRAM

#### DSP HAGIBOR

■ 4. 2. od 10.30: Kontrabasové matiné: Indi Stivín (kontrabas), Alice Springs (klavír).

■ 6. 2. od 15.15: Vystoupení Pražských mažorettek.

■ 27. 2. od 10.30: Veselí zpěváci, účinkuje seniorský sbor Remedium Praha.

■ Výstavy: *Co se do ON nevešlo* – foto Petra Balajky, *Hagibor – Místo, lidé a pamět*.

## OD POLOLETÍ S BESAMIM

■ I v polovině roku lze začít s pravidelnou výukou izraelských lidových tanců, ať jste začátečník nebo již izraelské tance znáte. Výuka probíhá **každý čtvrtek** od 19 do 22.00 v ZŠ Jiřího z Poděbrad, Praha 3. Více informací poskytnou [www.besamim.cz](http://www.besamim.cz), e-mail [besamim@volny.cz](mailto:besamim@volny.cz), tel.: 603 852 917. Těšíme se na viděnou! *Ondřej Novák*

## VÝZVA

■ Hledáme potomky pana **Jiřího Goldschmida**, narozeného 30. ledna 1925. Volejte, prosím, 226 235 051, e-mail: [fantova@kehilaprag.cz](mailto:fantova@kehilaprag.cz). *Eva Fantová*

## PAMÁTNÍK

### V BEČOVĚ NAD TEPLOU

Jsem dlouholetým příznivcem ŽO Karlovy Vary a tam jsem také poznal MUDr. Jarmilu Weinbergerovou. Tato nyní 95letá paní šla s dalšími židovskými ženami v březnu roku 1945 na pochod smrti údolím řeky Teplé. V Bečově nad Teplou přenocovaly ve stodolách.

Po tomto zjištění jsem se začal o celou věc více zajímat, mimo jiné také z titulu správce obnoveného židovského hřbitova. Díky vyprávění místní rodačky jsem zjistil, že nešťastníci, kteří v Bečově a okolí v roce 1945 zahynuli, byli exhumováni, soudně ohledáni a v letech 1946–1947 pohřbeni v hromadném hrobě na městském hřbitově.

Badatelé dlouho upozorňovali na zneužití komunistickou propagandou. Ta vztyčila nad hrobem stélu s pěticípou rudou hvězdou s nápisem „Čest padlým hrdinům“.

To celá léta vyvolávalo dojem, že jde o hrob rudoarmějců, padlých v bojích o Bečov. Bečovem sice procházela demarkační linie, ale podle dostupných pramenů zde žádní ruští vojáci nezahynuli.

Díky získání záštity hejtmanky Karlovarského kraje a ve spolupráci s místostarostou Bečova a Židovskou obcí v Karlových Varech se mi za pomoci T. J. Sokol Karlovy Vary, dobrovolných hasičů Bečova nad Teplou, ZUŠ Josefa Labitzkého a dalších obětavých lidí podařilo historickou lež napravit. Proto zde byl dne 28. října 2018 slavnostně odhalen památník s nápisem „Věnováno především židovským obětem pochodu a transportů smrti z roku 1945“.

Předseda karlovarské židovské obce Pavel Rubín přečetl modlitbu El male rachamim. Osobní účast pamětnice, paní doktorky Jarmily Weinbergerové, která pronesla několik vět vzpomínek, byla důstojným vyvrcholením ceremonie a přítomné velice dojala. Děkuji vřele všem, kteří k důstojnému průběhu této vzpomínkové akce přispěli. *Ing. Jaroslav Lukšík*



**ŽNO BRATISLAVA**

Vo **februáři** oslavia: pani Eva Bergendiová – 81 rokov; pani Eva Bihellerová – 71 rokov; pán Juraj Bock – 83 rokov; pani Zuzana Diamantová – 81 rokov; pani Irena Galanová – 91 rokov; pán Peter Gavora – 77 rokov; pán Jozef Kopelmann – 72 rokov; pani PhDr. Zuzana Paliderová – 80 rokov; pán PhDr. Pavol Polák – 94 rokov; pán Ing. Igor Rintel – 60 rokov; pani Agneta Schauerová – 71 rokov; pán Ing. Pavol Skalický – 70 rokov; pani Valéria Slámová – 91 rokov; pán Karol Slnek – 70 rokov; pani Marta Szilárdová – 96 rokov; pani Karolína Szóradová – 70 rokov; pani Judita Šándorová – 83 rokov; pani Magda Šimková – 91 rokov; pani Dalma Špitzerová – 94 rokov; pán Ján Štrasser – 73 rokov; pán Milan Valášek – 72 rokov, a pán JUDr. Ivan Werner – 73 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

**Úmrtí:**

Dňa 11. 12. 2018 zomrela pani Alžbeta Schicková, rod. Tauberová. Pochovaná bola dňa 13. 12. na Židovskom cintoríne v Bánovciach nad Bebravou.

*Zichrona livracha! L. Somogyi*

**ŽO BRNO**

V **únoru** oslaví své narozeniny: pani Sara Blau, nar. 17. 2. – 18 let; pani Hana Fischer, nar. 17. 2. – 71 let; David Joshua Ondra, nar. 16. 2. – 9 let; pan Alois Plaček, nar. 18. 2. – 82 let; pan Jan Rybář, nar. 17. 2. – 72 let; pan Petr Urban, nar. 9. 2. – 60 let, a pani Milada Winklerová, nar. 1. 2. – 70 let. *Ad mea veesrim šana!*

**ŽO KARLOVY VARY**

V **únoru** slaví: pani Jana Novotná, nar. 20. 2. – 45 let, a pani Mgr. Alena Závorová, nar. 2. 2. – 56 let. *Ad mea veesrim šana!*

**ŽNO KOŠICE**

Vo **februáři** oslavia: pán Tomáš Borový – 73 rokov; pán MUDr. Ladislav Burger 70 rokov; pán Kažimír Štefan – 67 rokov; pán Ing. Peter Kolar – 68 rokov; pán Erwin Löwy – 64 rokov; pani Eva Pavljuková – 72 rokov; pán Ing. Daniel Riemer – 71 rokov; pani MUDr. Mária Ržouňková – 72 rokov; pani Ing. Viera Veselová – 72 rokov, a pani Etela Bergerová – 62 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

**ŽO LIBEREC**

V **únoru** oslaví narozeniny pani Reneé Dvořáková, nar. 13. 2. – 88 let.

*Ad mea veesrim šana!*

**ŽO OLOMOUC**

V **únoru** oslaví životní jubileum: pani MUDr. Ruth Potěšilová, nar. 3. 2. – 86 let;



slečna Kristýna Neumannová, nar. 5. 2. – 14 let, a pani Helena Weil, nar. 22. 2. – 71 let.

*Ad mea veesrim šana!*

**ŽO PLZEŇ**

V **únoru** oslavují: pani Iveta Čechová – 51 let; pani RNDr. Ruth Hálová – 93 let; pan Ing. Zdeněk Roubíček – 67 let; pani Eva Václavíková – 86 let; pan David Žáček – 14 let, a slečna Ester Žáčková – 15 let.

*Ad mea veesrim šana!*

**ŽO PRAHA**

V **únoru** oslavují tito naši členové: pan Petr Brandeiský, nar. 6. 2. – 89 let; pan František Freimann, nar. 19. 2. – 81 let; pan Aron Chaplík, nar. 24. 2. – 81 let; pani Věra Jílková, nar. 1. 2. – 97 let; pani Helena Klímová, nar. 3. 2. – 82 let; pani Věra Milcherová, nar. 15. 2. – 95 let; pani Alena Smolíková, nar. 9. 2. – 81 let; pan Robert Stein, nar. 10. 2. – 84 let; pani Soňa Stejskalová, nar. 3. 2. – 94 let; pani Emma Šternová, nar. 10. 2. – 96 let, a pani Helena Valíková nar. 5. 2. – 88 let.

*Ad mea veesrim šana!*

**Úmrtí:**

Dne 6. ledna zemřel ve věku 82 let pan RNDr. Tomáš Gichner, Dr.Sc. Pracoval jako dobrovolník na sociálním oddělení ŽOP.

*Zichrono livracha! Dr. L. Budlovská*

**ŽNO PŘEŠOV**

Vo **februáři** oslavia narodeniny: pani Ing. Bianka Horváthová – 72 rokov; pani Erika Tomková – 69 rokov; pán Pavel Greguš – 62 rokov, a pani Helena Martonová – 76 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

**RIMAVSKÁ SOBOTA**

Vo **februáři** oslavia: pani Klára Barancová – 64 rokov; pán Vladimír Bureš – 77 rokov; pán Tomáš Friedmann – 72 rokov; pani MUDr. Iveta Kysel'ová – 63 rokov; pán Vojtech Roth – 79 rokov, a pán Ing. Štefan Szabó – 68 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

**ŽO TEPLICE**

V **únoru** oslaví své narozeniny: pan Michael Lichtenstein, nar. 23. 2. – 68 let, a pani Ivana Mertová, nar. 12. 2. – 27 let.

*Ad mea veesrim šana!*

**ŽNO TREŇČÍN**

Vo **februáři** oslaví pán Ing. Jozef Beck – 66 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

**ŽO ÚSTÍ NAD LABEM**

V **únoru** oslaví narozeniny pani Mgr. Zdeňka Matičková, pani Věra Novotná, pani Hana Kumperová, pani Jana Krausová, Bc.; pani Lucie Vandas; pan Mgr. Vladimír Matička a pan Mgr. Pavel Ťupek.

*Ad mea veesrim šana!*

**DOKUMENTACE HŘBITOVŮ MORAVY A SLEZSKA**

Hmotné památky židovského kulturního dědictví podléhají v čase pomalé zkáze, nejvíce je to patrné na náhrobních kamelech. A tak po fázi stavebně-restauračních oprav zanedbaných nemovitostí přišlo na řadu provádění dokumentace v různých formách – písemné, fotografické a filmové. Stalo se to záležitostí různých institucí, hlavně židovských obcí, ale i aktivních jednotlivců. Jen tak budou pro budoucnost zachovány kulturně-historické informace „skryté“ v textech náhrobních kamenů. Dnes už mají všechny židovské hřbitovy na území Moravy a Slezska vyhotoven plán rozmístění náhrobků (dohromady jich je téměř 50 tisíc).

Další stupeň představuje přepis textů na náhrobcích, nejlépe včetně kvalitní digitální fotografie. Takových dokumentací je již k dispozici několik desítek, ale největšinou jsou neschopné přístupné nebo vůbec nepřístupné. Koordinace spočívající v soustředění a zpřístupnění dokumentací hřbitovů na Moravě ve Slezsku se ujala Židovská obec Brno na svých webových stránkách <https://cemeteries.zob.cz/>.

Z celkového počtu 80 pohřebišť obsahují nyní tyto stránky 47 dokumentovaných lokalit, na dalších osm přístupných jinde je odkazováno, dokumentace dvou hřbitovů je sice zpracována, ale majitelem nezpřístupněna, v šesti případech jde již jen o zbytek likvidovaného hřbitova s minimem (1–3) náhrobků. Zbývá tedy ještě 17 hřbitovů, pro něž by v dohledné době měla být potřebná dokumentace vyhotovena, případně dokončena. Na vylepšování a kompletaci webové stránky se stále pracuje, přičemž její autoři Jaroslav Klenovský (obsahová část) a Jaromír Hejl (počítačová stránka) budou vděční za případné opravy a doplňky. *J. Klenovský*

## PŘEDSEDKYNĚ POLSKÝCH OBCÍ

V půli ledna se konaly volby do vedení Svazu polských židovských obcí (obdoba naší Federace ŽO). Její předsedkyní se stala Monika Krawczykova, právnička, odbornice na restituce židovského majetku a dlouholetá šéfkyně Nadace pro ochranu židovského dědictví, členka mnoha mezinárodních židovských organizací. Plánuje, že do fungování svazu postupně zavede reformy. Z dřívějšího působení zná dobře restituční jednání s polským státem, která se táhnou od devadesátých let. Navrácení majetku a dobré hospodaření s ním považuje za zásadní pro udržení náboženských a kulturních aktivit obcí i pro ochranu památek, roztroušených po celém Polsku.

## BEZ PARALYMPIKŮ Z IZRAELE

Malajsie odmítla účast izraelských paralympijských sportovců na světovém poháru v plavání. Malajsijský premiér Mahathir Mohamad v lednu prohlásil, že jeho země napříště znemožní ve svých soutěžích účast všem izraelským sportovcům, a vláda oznámila, že jedná z „humanitárních důvodů“ a v zájmu „boje za utlačované“. Výsledky soutěže přitom budou mít zásadní vliv na účast při letní paralympiádě v Tokiu 2020.

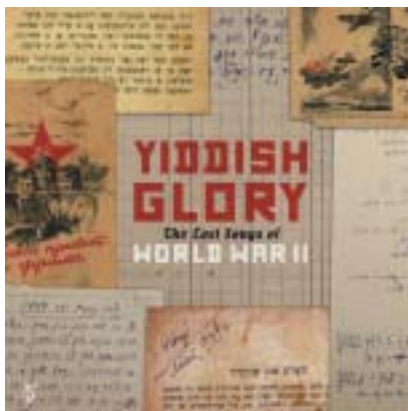
## ANTISEMITISMUS V ŘECKU

Izraelská velvyslankyně v Řecku Irit Ben Abba 27. ledna při shromáždění v Soluni u příležitosti Mezinárodního dne památky obětí holokaustu připomněla, že v zemi se během uplynulého roku událo 15 antisemitických útoků. Patří k nim opakované poškozování památníku soluňských Židů umístěného v univerzitním kampusu, naposledy dva dny před pietním shromážděním. Silicí aktivitu extremistů připisuje Irit Ben Abba i představitelům řecké ortodoxní církve, kteří antisemitické výpady, vandalismus ani nenávisť k imigrantům dosud nikdy neodsoudili.

## PRÁVICOVÉ DEMONSTRACE V OSVĚTIMI

Během každoroční ekumenické ceremonie k Mezinárodnímu dni památky obětí holokaustu, jež se 27. ledna konala současně s připomínkou výročí osvobození bývalého vyhlazovacího tábora v Osvětimi-Březince, demonstrovali v Osvětimi polští pravicoví nacionalisté. Stalo se to poprvé, kdy krajní pravice při osvětimské pietě zasáhla. Demonstranty vedl Piotr Rybak, známý tím, že roku 2015 zapálil při protimuslimských protestech figurínu

## ZPRÁVY ZE SVĚTA



Album *Sláva jidiš*, kandidát na Grammy. Foto archiv. ortodoxního Žida (později vysvětlil, že figurína měla představovat George Sorose). Tentokrát protestoval proti důrazu, jenž se prý při připomínání obětí holokaustu „klade na židovské oběti“.

## SPEEROVA DCERA POMÁHÁ

Dcera Hitlerova dvorního architekta Alberta Speera, pedagožka, socioložka a politička Hilde Schrammová (82), se snaží napravit rodinnou pověst. Roku 1994 založila Nadaci návrat (*Stiftung Zurückgeben*), která podporuje židovské ženy v umění a vědě. Kapitál na tuto pomoc získala zprvu z prodeje obrazů, zděděných po otci, které si nechtěla ponechat. Po její výzvě pak další peníze přišly z prodeje předmětů, které lidé našli v domácnostech a nebyli si jisti jejich původem. Schrammová tak chtěla mj. upozornit na to, jak nacisté Židy předtím, než je zavraždili, okrádali, ale i na to, že ač většina židovských obětí nebyla nijak zvlášť majetná, Němci z nich profitovali. Nadace dosud získala 500 000 eur, jež použila na 130 projektů (vznik filmů, knih, dětských divadel, výstav), i na pomoc imigrantům.

## ZÁKAZ RITUÁLNÍ PORÁŽKY

V belgickém Vlámsku vstoupil v platnost zákon zakazující muslimský a židovský

způsob rituálního porážení zvířat a od září se ho chystá zavést také Valonsko. Zákon nařizující omráčení zvířete před porážkou už platí ve Slovinsku, Švédsku, Norsku, Dánsku a na Islandu. Polsko zákon přijalo a následně zase zrušilo poté, co ho justice označila za protiústavní. Německo a Nizozemsko tento způsob povolují, ovšem pouze pro potřeby místní komunity, nikoli na export.

## SLÁVA JIDIŠ

K pěti finalistům na letošní hudební cenu Grammy patří album nazvané *Yiddish Glory*, které v loňském roce vydalo nakladatelství Six Degree Records. Zahrnuje nahrávky jidiš písní, které za druhé světové války shromáždili v zoufalých podmínkách v Kyjevě ruský židovský etnomuzikolog a znalec jidiš Mojsej Beregovskij (1892–1961) a jeho vědecký tým. K vydání nahrávek nedošlo dříve, neboť Beregovského roku 1950 zatkl sovětské orgány kvůli „židovskému nacionalismu“ a poslaly ho do vězení, jeho archiv zkonfiskovaly. Ten byl nalezen až v devadesátých letech v Ukrajinské národní knihovně V. I. Vernadského a díky práci jidišistky profesorky Anny Shternshisové z Torontské univerzity a hudebníka a znalce jidiš Pavla Liona byly písně zrekonstruovány. Nahráli je a nazpívali přední světoví muzikanti, z nichž někteří emigrovali z bývalého Sovětského svazu. Mezi písněmi jsou ty, které složili a zpívali židovští vojáci Rudé armády, partyzáni, uprchlíci, přeživší ukrajinských ghatt a nacistických ukurtností, písně lyrické, žalostné, ale i humorné a satirické. (am, ztis.cz)

רוש חודש  
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007 (16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 2. 2019. Cena 20 Kč (0,90 €)